

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Petra Ketelä

Mia Virkunen

PEDAGOGIIKAN TOTEUTUMINEN PROVIDAN PÄIVÄKODEISSA

Sosiaali- ja terveysala
2017

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Petra Ketelä & Mia Virkunen
Opinnäytetyön nimi	Pedagogiikan toteutuminen Providan päiväkodeissa
Vuosi	2017
Kieli	suomi
Sivumäärä	58 + 2 liitettä
Ohjaaja	Ulla Isosaari

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten pedagogiikka toteutuu käytännössä Providan päiväkodeissa. Tutkimuksessa selvitettiin toteutuvatko valtakunnallisessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetetut pedagogiset tavoitteet käytännössä ja nähdäänkö pedagogiikka koko toiminnan läpäisevänä periaatteena vai enemmän opetuksena suunnitelluissa tuokioissa. Lisäksi tutkittiin toteuttavatko pedagogiikkaa vain lastentarhanopettajat vai osallistuvatko toetutukseen myös lastenhoitajat ja onko kasvatustieteen kandidaatin ja sosionomitaustaisen lastentarhanopettajan työotteessa eroja suhteessa pedagogiikkaan.

Tutkimuksen teoriaosassa käsitellään varhaiskasvatusta ja varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla kolmessa eri päiväkodissa kuutta sosionomitaustaista lastentarhanopettajaa. He eivät saaneet kysymyksiä etukäteen ja haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla.

Tutkimustulosten mukaan pedagogiikkaa toteutetaan valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan siten, että pedagogiikka sisältyy koko toimintaan. Pedagogiikan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin osallistuvat kaikki varhaiskasvattajat, mutta vastuu on kuitenkin lastentarhanopettajalla. Vanhempien ja lasten osallistaminen koettiin sekä tärkeänä että haastavana. Tuloksista käy ilmi, että jokaisella varhaiskasvattajalla on oma tyylinsä toteuttaa pedagogiikkaa kasvatustilanteissa, joten pedagogiikan tietämystä tulisi olla jokaisella varhaiskasvattajalla riittävästi.

Avainsanat	varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen pedagogiikka, lastentarhanopettaja, yhteistyö lapsen ja vanhempien kanssa
------------	---

ABSTRACT

Author	Petra Ketelä and Mia Virkunen
Title	The Implementation of Pedagogy in the Daycare Centres of Provida
Year	2017
Language	Finnish
Pages	58 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Ulla Isosaari

The purpose of this bachelor's thesis was to find out how pedagogy is implemented in Provida daycare centres. The aim was to find if the pedagogic goals set in the National Early Education Curriculum are obtained in practice and if the pedagogy is a part of the whole organization or just used when planning educational sessions. A further aim was to find out if pedagogy is implemented only by kindergarten teachers or also by child minders and if there are differences in the pedagogical approach if the own educational background of a kindergarten teacher is different.

The theoretical part dealt with early childhood education and pedagogy. The research was implemented by interviewing six different kindergarten teachers with the bachelor of social services background in three different daycare centres. The employees did not get the questions in advance and the interviews were carried out as individual interviews. The material was analyzed with content analysis.

It was concluded that the guidelines of the national curriculum were followed so that the pedagogy is included in the functions of the whole organization. All the employees were included the planning, the implementation and the assessment of the pedagogy but kindergarten teachers had the overall responsibility. Including the children and the parents to the process was seen both as important and challenging. It is evident from the results that every employee has his / her own style in implementing pedagogy, so it should be made sure that the level of knowledge in pedagogy is sufficient with every early childhood educator.

Keywords	Early childhood education, early childhood education pedagogy, a kindergarten teacher, cooperation with children and their parents
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	VARHAISKASVATUS	9
2.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	9
2.1.1	Oppimisen alueet.....	10
2.1.2	Leikki	11
2.1.3	Perushoito.....	11
2.1.4	Lapsivasu	12
2.2	Varhaiskasvatuksen henkilöstö	13
2.3	Kasvatuskumppanuus	14
2.4	Varhaiskasvatuksen laadun arviointi ja kehittäminen.....	14
3	VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGIIKKA	16
3.1	Lapsen havainnointi	16
3.2	Pedagoginen prosessi ja suunnittelu	17
3.3	Lapsilähtöisen toiminnan suunnittelu	18
3.4	Pedagoginen taju	19
3.5	Pedagogiikan toteutus	20
3.6	Toimintaympäristö	20
3.6.1	Oppimisympäristö	21
3.6.2	Positiivinen ilmapiiri.....	21
3.6.3	Toimintakulttuurin teemat.....	22
3.7	Pedagogiikan arviointi	22
3.8	Pedagoginen dokumentointi.....	23
4	AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA	25
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	28
5.1	Tutkimusote	28
5.2	Tutkimuksen kohde.....	29
5.3	Aineiston keruu	30

5.4	Aineiston analysointi	31
5.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	34
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	37
6.1	Toiminta.....	37
6.2	Pedagogiikka käytännössä	40
6.3	Vanhempien ja lapsen osallistaminen.....	44
6.4	Lastentarhanopettajan pedagoginen taju.....	47
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	50
8	POHDINTA.....	53
	LÄHTEET.....	56

LIITTEET

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Esimerkki luokittelusta	33
Kuvio 2. Toiminta	37
Kuvio 3. Lapsen ja vanhemman osallistaminen	40
Kuvio 4. Pedagogiikka käytännössä	44
Kuvio 5. Lastentarhanopettajan pedagoginen taju	47

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Haastattelukysymykset**LIITE 2.** Saatekirje

1 JOHDANTO

Suomessa otettiin käyttöön uusi valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet syksyllä 2016. Suunnitelma on tuonut uusia haasteita ja suuntauksia pedagogiikan toteuttamiselle päiväkodeissa. Tutkimuksella selvitettiin, miten pedagogiikka toteutuu käytännössä Providan (nyk. Touhula) päiväkodeissa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, kulkeeko pedagogiikka koko toiminnan läpäisevänä periaatteena vai enemmänkin suunniteluissa tuokioissa. Lisäksi selvitettiin toteutuvatko pedagogiikkaa vain lastentarhanopettajat vai kaikki varhaiskasvattajat ja onko kasvatustieteen kandidaatin ja sosionomitaustaisen lastentarhanopettajan työotteessa eroja suhteessa pedagogiikkaan.

Tutkimuksen teoriaosiossa käsitellään varhaiskasvatusta ja varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Ydinlähteenä käytettiin valtakunnallista Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, koska se on merkittävässä roolissa koko varhaiskasvatuksen kentällä.

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen. Aineisto kerättiin haastattelemalla lastentarhanopettajia kolmessa Providan (nyk. Touhula) päiväkodissa Vaasassa. Haastattelut on tehty yksilöhaastatteluina. Lastentarhanopettajille ei annettu kysymyksiä etukäteen, mutta heille annettiin saatekirje, jossa tutkimuksen tarkoitus ja keskeisimmät tutkimuskysymykset tulevat esille. Tutkimusaineisto analysoitiin sisällönanalyysillä luokittelemalla aiheet ylä- ja alaluokiksi. Tutkimuksen tuloksia esitellään raporttoimalla, kuvioden avulla ja käyttämällä suoria lainauksia haastatteluista.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on alle 6-vuotiaiden lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatus kostuu pienten lasten hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta sekä yhteistoimintaa, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys. (Opetushallitus 2016, 14.)

Laki määrittelee niin ikään varhaiskasvatuksen, jolla tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (L19.1.1973/36).

Broström (2006) määrittelee varhaiskasvatuksen teoreettisia näkemyksiä, joita ovat reflektointi ja teoria, jotka liittyvät opetukseen, lasten kasvatukseen ja hoitoon sekä niiden mahdollisiin vaikutuksiin, kuten lapsen hyvinvointiin, oppimiseen, kehitykseen, sivistykseen ja itseoppimiseen. (Hännikäinen 2013, 33.)

Varhaiskasvatus on yhteiskunnan järjestämää, valvomaa ja tukemaa toimintaa, jonka tehtävänä on edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, sekä ehkäistä syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot tukevat lasten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. (Opetushallitus 2016, 14.)

Kunnalla on velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta itse tai kunnan valvomana. Kunnan tulee järjestää päivähoitopalvelut siten, että lasten hoidon ja kasvatuksen tarve eri ikäryhmissä tulee tasapuolisesti ja paikallisten olojen vaatimalla tavalla turvatuksi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa on otettava huomioon lapsen etu. (Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi & Siimes 2016, 32.)

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, joka on tuotettu varhaiskasvatustlain pohjalta. Tämän mukaan laaditaan lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ja toteutetaan varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatus on vaiheena tärkeä lapsen kasvun ja oppimisen osa-alueilla ja se

kuuluukin osaksi Suomalaista koulutusjärjestelmää. Kasvatuksen päävastuu on aina ensisijaisesti huoltajilla ja varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea ja täydentää osaltaan kotona tapahtuvaa kasvatustehtävää. (Opetushallitus 2016, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tukevat ja ohjaavat varhaiskasvatukseen liittyviä osa-alueita. Suunnitelman tarkoituksena on antaa pohja yhdenvertaiselle varhaiskasvatuksen suunnittelulle, toteutukselle ja kehittämiselle Suomessa. Varhaiskasvatuksen tulee olla suunnitelmallista ja tavoitteellista. Se on pedagogiikkaan painottunut kokonaisuus, jossa huomioidaan kasvatus, opetus ja hoito. (Opetushallitus 2016, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kokonaisuus koostuu kolmesta eri tasosta. Suunnitelmaan kuuluu valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu varhaiskasvatustlain pohjalta, jossa säädetään lapsen oikeudesta saada varhaiskasvatusta. (Opetushallitus 2016, 8.)

2.1.1 Oppimisen alueet

Oppimisen alueita ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Nämä oppimisen alueet ovat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä, joiden pohjalta henkilöstö suunnittelee ja toteuttaa yhdessä lasten ja heidän mielenkiinnon kohteiden mukaan monipuolista pedagogista toimintaa. (Opetushallitus 2016, 39.)

Pedagogisesti suunniteltu toiminta antaa mahdollisuuden asioiden ja ilmiöiden laaja-alaiseen tarkasteluun ja tutkimiseen. Aihepiirejä saadaan nostettua esille leikeistä, saduista, retkistä ja sosiaalisista tilanteista. Lähtökohtaisesti toimintaa pyritään aina suunnittelemaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja kysymysten pohjalta. Varhaiskasvattaja varmistaa, että eri-ikäisten lasten kehitys ja oppiminen toteutuvat pedagogisen toiminnan avulla. (Opetushallitus 2016, 40.)

2.1.2 Leikki

Varhaiskasvatuksessa leikki on merkittävässä asemassa lapsen arjessa. Leikki on kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä. Leikki on lapselle tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Lasten leikkiessä kehittyvät oppimista edistävät elementit, joita ovat innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikin aikana lapsi on aktiivinen toimija, lapsi jäsentää ja tutkii ympäröivää maailmaa, luo sosiaalisia suhteita sekä muodostaa merkityksiä kokemuksistaan. (Opetushallitus 2016, 38.)

Leikin avulla lapset oppivat toistamaan asioita, jonka tarkoituksena on opettaa lapsille yhteistä ennakkointia leikkijöiden kanssa. Lapset voivat rakentaa yhteisen huomion kohteen toiminnassaan, jossa lapsi itse on fyysisesti leikin osapuoli, kuten esimerkiksi kotileikki. Lapsen identiteetin kokemus muodostuu leikin avulla, kun leikkiin liittyy lapsen nimi ja hän on vaikuttajana vuorottelussa. Leikkitilanteet luovat edellytykset jäljittelylle, josta tulee seuraavan kehitysvaiheen oppimisen päämuoto. (Raittila 2011, 210.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla sekä huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla mukana leikissä omien taitojen ja valmiuksien mukaan (Kragh-Müller, Andersen & Hvitved 2012, 30). Lisäksi henkilöstön tehtävänä on suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata leikkiä ulkopuolelta tai olla leikissä mukana. Henkilöstön tulisi havainnoida lasten leikkiä, sillä havaintojen avulla he saavat tietoa lasten mielenkiinnon kohteista ja ajattelusta, sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. (Opetushallitus 2016, 68.)

2.1.3 Perushoito

Päiväkodin päivittäisiin toimintoihin kuuluvat lasten pukeminen ja riisuminen, peseytyminen ja wc-toiminnot, ruokailu, lepo ja uni sekä ulkoilu ja liikunta. Etenkin pienten lasten alle 3-vuotiaiden ryhmissä perustoimintoihin kuluu päivittäin paljon aikaa. Varhaiskasvattajan tehtävänä hoitotilanteissa on antaa lapselle riittä-

västi aikaa. (Helenius & Korhonen 2008, 79.) Se kuinka omatoiminen lapsi perushoitotilanteissa on, on sidoksissa lapsen ikään (Järvinen, ym. 2013, 166).

Jotta lapsi voi kasvaa ja kehittyä hän tarvitsee säännöllisin väliajoin ravintoa, ulkoilua ja lepoa. Tämä taataan päiväkodissa toimivalla ja hyvin suunnitellulla päivärhythmillä. Päivärytmi muodostetaan sekä kasvatuksellisista, että käytännön syistä. Esimerkiksi ruokailutilanteeseen liittyy ravinnontarpeen saamisen lisäksi muitakin toimintoja, kuten pöytätapojen opettelu sekä terveydelliset asiat. (Järvinen, ym. 2013, 166.)

Puhuminen tai asioiden sanoittaminen toimintaan liittyen sekä lapsen kysymyksiin vastaaminen, siitä mitä tehdään rauhoittavat lasta sekä antavat hänelle uutta tietoa. Näiden toimintojen lisäksi laulut ja lorut kehittävät kielen omaksumista ja antavat niin ikään uutta tietoa lapselle. (Helenius & Korhonen 2008, 79.)

2.1.4 Lapsivasu

Varhaiskasvatuslain mukaan lapsella on oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista varhaiskasvatusta (Opetushallitus 2016, 10). Jokaiselle lapselle tulee tehdä oma lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma eli lapsivasu (Parrila 2016, 79–80).

Vastuu lapsivasun tekemisestä on lastentarhanopettajalla. Lapsivasun sisältö koostuu sekä lapsen, huoltajan ja varhaiskasvatushenkilöstön näkemyksistä, kuinka lapselle taataan hyvä kasvatus. Valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lapsivasussa tulee olla sisällettynä lapsen kehityksen ja oppimisen vahvuudet sekä tavoitteet, toimenpiteet ja arviointi lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisesta. Lisäksi lapsivasussa tulee näkyä lapsen tuentarve, lääkahoitosuunnitelma, muut asiantuntijat, jotka ovat olleet mukana suunnitelman laatimisessa ja ajankohta, jolloin suunnitelma on laadittu, tarkistettu ja on tarkoitus tarkistaa seuraavan kerran. Myös lapsen ja huoltajien näkemysten huomioiminen tulee näkyä suunnitelmassa. (Parrila 2016, 80–81.)

2.2 Varhaiskasvatuksen henkilöstö

Päiväkodin henkilökuntaa ovat päiväkodinjohtaja ja varhaiskasvattajat, joita voivat olla lastentarhanopettaja, sosiaalikasvattaja, sosionomi, lähihoitaja, lastenhoitaja, päivähoitaja ja perhepäivähoitaja. Lisäksi henkilökuntaan voi kuulua erityislastentarhanopettaja, tai kiertävä erityisopettaja. Näiden lisäksi päiväkodissa on myös muuta henkilökuntaa. Henkilöstöön voi kuulua keittäjä, siistijä, talonmies, avustaja sekä mahdolliset harjoittelijat ja työelämään tutustujat. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2013, 94.)

Päiväkodissa tulee olla tarvittava määrä kelpoisuusvaatimuksen täyttänyttä henkilöstöä, jotta varhaiskasvatukselle säädetyt tavoitteet voidaan saavuttaa. Henkilöstömitoitusta voidaan säätää erikseen alle kolmevuotiaiden lasten sekä kolme vuotta täyttäneiden lasten osalta. (L19.1.1973/36.) Yhdellä ammatillisen kelpoisuuden omaavalla henkilöllä voi olla enintään kahdeksan yli kolmevuotiasta lasta tai neljä alle kolmevuotiasta lasta kerrallaan kasvatusvastuullaan (L16.3.1973/239). Päiväkodin yhdessä lapsiryhmässä voi olla lapsia ainoastaan sen verran, mitä enintään kolme hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa henkilöä voi lain mukaan ottaa vastuulleen kerrallaan (L19.1.1973/36).

Lastentarhanopettajana voi työskennellä sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinnon omaava sosionomi (AMK) tai kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus. Mikäli haluaa lastentarhanopettajan kelpoisuuden ammattikorkeakoulutuksella, tulee sosionomitutkintoon sisältyä varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneita opintoja valtioneuvoston asetuksilla säädetyllä laajuudella. (L29.4.2005/272.)

Kasvatustieteen kandidaatin tutkinto on laajuudeltaan 180 opintopistettä. Koulutuksen painopiste on varhaiskasvatuksen ammatillisuus. Opintoihin sisältyy teoreettiset ja käytännölliset valmiudet työskennellä kasvattajana, ohjaajana, opettajana varhaiskasvatuksessa sekä esiopetuksessa. Opinnot koostuvat varhaiskasvatustieteen aineopinnoista 50 op, kasvatustieteen perusopinnoista 25 op sekä varhaiskasvatuksen tehtäviin ja esiopetuksen ammatillisia valmiuksia antavista opin-

noista 60 op. Lisäksi on muita opintoja, jotka liittyvät viestintään 20 op sekä sivuaine-, tai vapaasti valittaviin opintoihin 25 op. (Jyväskylän yliopisto 2017.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutus on varhaiskasvatuksen laadun mittari. Näin ollen varhaiskasvatuksen laatu määrittyy sen mukaan, millä koulutuksella, kokemuksella ja osaamisella toiminnasta vastataan. (Heinonen ym. 2016, 30.)

2.3 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan varhaiskasvatushenkilökunnan ja lapsen vanhempien yhteistyötä, jonka päämääränä on yhteisesti linjattu toiminta, jolla lapselle pyritään takaamaan hyvä kasvatus. Kasvatuskumppanuuden perustana on luottamus ja avoin vuorovaikutus. Onnistuneen kasvatuskumppanuuden edellytyksenä on vanhempien ja varhaiskasvattajan yhteiset näkemykset kasvatuksesta ja sen tavoitteista. Vaikka käsite kasvatuskumppanuus usein käytännössä tarkoittaa yhteistyötä, on se kuitenkin laajempi käsite, joka sisältää osallistavaa yhteistyötä ja kehitystyötä koko kasvatuskumppanuuskulttuurissa. (Järvinen ym. 2013, 118–119.)

Uusimassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ei kuitenkaan puhuta enää kasvatuskumppanuudesta vaan yhteistyöstä lapsen huoltajien kanssa. Sisällöllisiä muutoksia kasvatuskumppanuus termin häviäminen ei ole tälle osa-alueelle tuonut. (Opetushallitus 2016, 33.)

2.4 Varhaiskasvatuksen laadun arviointi ja kehittäminen

Laadukkaan varhaiskasvatuksen ylläpito vaatii toiminnan arviointia. Se on päivähoidon ja kasvatustoiminnan kehittämisen perusta. Laadunarvioinnin avulla päästään paneutumaan täsmällisesti niihin tekijöihin, jotka vaativat varhaiskasvatuksen kehittämistä. (Hujala & Fonsén 2011, 312–313.)

Toiminnan arvioinnilla on tärkeä rooli varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumisen tarkastelussa. Arviointi antaa kuvan oman toiminnan onnistumisista ja kehittämiskohteista suhteessa siihen, mitä tavoitellaan. Arvioinnin tarkoituksena on olla apuna, kun tarkastellaan arjen toimintaa. Tätä korostetaan valtakunnallisen

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän velvollisuus on varhaiskasvatustain mukaan arvioida antamaansa varhaiskasvatusta. (Parrila & Fonsén 2016, 91–92.)

Laadunarvioinnin avulla vanhempien osallistuminen kasvatusta koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon tulevat mahdollisiksi. Kun toimintaa arvioidaan se antaa vanhemmille mahdollisuuden vaikuttaa ja sitä kautta osallistua lapsen elämään päivähoitossa. (Hujala & Fonsén 2011, 312–313.)

3 VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGIIKKA

Kasvatus on pedagogista toimintaa, joka perustuu tieteelliseen tutkimukseen. Pedagoginen toiminta tulee olla käytännön läheistä, harkittua sekä tarkoituksen mukaista. Pedagogisen toiminnan onnistumisen edellytyksenä ovat toimivat menetelmät, jotka tukevat kasvatuksellista vuorovaikutusta. (Hämäläinen & Nivala 2008, 199, 217.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan pedagogiikka tarkoittaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi. Pedagogiikka perustuu arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikka on erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa toimintaa. (Opetushallitus 2016, 20.)

Päiväkodissa pedagogiikkaa toteutuu toimintakulttuurissa, eri oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan toteuttaminen edellyttää pedagogista asiantuntemusta. (Opetushallitus 2016, 20.)

3.1 Lapsen havainnointi

Lapsilähtöisen toiminnan perustana on havainnointi. Havainnointia ja toiminnan kehittämistä kutsutaan prosessiksi. Prosessi alkaa havainnoinnista ja dokumentoinnista, jonka jälkeen seuraa analysointi ja tulkinta. Näiden jälkeen prosessi etenee toiminnan suunnitteluun ja toiminnan toteutukseen, johon sisältyy tukitoimien määrittäminen. Lopuksi tehdään arviointi ja toiminnan kehittäminen. (Koivunen & Lehtinen 2015, 15.)

Havainnointi on keino oppia tuntemaan ja ymmärtämään lasta paremmin. Lisäksi havainnointi auttaa ymmärtämään lapsen käyttäytymistä ja sen syitä. Havainnointi antaa tietoa lapsen kokemuksista, mielenkiinnon kohteista, oppimisesta, kasvusta ja kehityksestä. Havainnointi on toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin lähtökohta. Varhaiskasvattaja saa havainnoinnin avulla tietoa siitä, miten yksittäisen lapsen ja lapsiryhmän kanssa tulee toimia siten, että toiminta edistää las-

ten hyvinvointia. Havainnoinnin on hyvä olla muutakin, kuin lapsella todettujen ongelmien seuranataa. Havainnointi kuuluu varhaiskasvattajan perustehtäviin. Varhaiskasvattajan on tunnettava havainnoinnin peruserusperiaatteet, jotta hän saa tarpeeksi dokumentoitavia havainnointituloksia. (Koivunen & Lehtinen 2015, 16–18.)

Varhaiskasvattajan tulee päättää ennen lapsen tai ryhmän havainnointia siitä, miksi lasta havainnoidaan eli mihin havainnoilla hankittavaa tietoa käytetään. Lisäksi on hyvä sopia mitä havainnoidaan, milloin havainnoidaan, missä havainnoidaan, miten havainnoidaan ja kuka havainnoi. Havainnoinnin avulla saatu tieto lapsesta auttaa varhaiskasvattajaa toimimaan siten, että hän edistää lapsen oppimista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lapsilähtöinen toiminta mahdollistuu havainnoinnista saatujen tietojen pohjalta. Jotta varhaiskasvattaja saa mahdollisimman laaja-alaisen näkemyksen lapsen kehitykseen vaikuttavavasta kokonaistilanteesta, on hänen havainnoitava ja arvioitava yksittäisen lapsen lisäksi koko lapsiryhmää ja toimintaympäristöä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 33, 36.)

Lapsesta tehtävät havainnot voidaan kirjata esimerkiksi havainnointi vihkoon tai kansioon ja usein päiväkodissa onkin käytössä lapsen henkilökohtaiset kasvunkansiot. Kasvunkansioon voidaan lisätä esimerkiksi askarteluja, piirustuksia, valokuvia ja lapsen sanoituksia. (Järvinen, ym. 2013, 151–152.)

3.2 Pedagoginen prosessi ja suunnittelu

Pedagogisella prosessilla tarkoitetaan kasvatuksen ja opetuksen tietoisesti johdettua prosessia, jossa on huomioitu yksittäisen lapsen persoonallisuus sekä koko lapsiryhmä. Prosessi tarkoittaa tapahtumaketjua tai yksittäistä tapausta sekä niiden kulkua ja ilmiötä, joka etenee, kehittyy ja muuttuu vaiheittain alkutilanteesta myöhempään tilanteeseen. (Helenius & Korhonen 2008, 52.)

Tavoitteellinen pedagoginen toiminta koostuu arvoperustasta, oppimiskäsikäsityksestä, toimintakulttuurista sekä monipuolisista oppimisympäristöistä, yhteistyöstä ja työtavoista. Lisäksi tulee huomioida lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet.

Myös lasten kasvatusympäristöön kuuluvat merkitykselliset asiat tulisivat olla toiminnan suunnittelun lähtökohtana. (Opetushallitus 2016, 37.)

Lastentarhanopettaja toimii lapsiryhmän henkilöstön tiiminvetäjänä sekä pedagogian ja toiminnan sisältöjen vastuuhenkilönä. Pedagogiikkaa suunnitellaan yhdessä koko tiimin kanssa, jotta saadaan käyttöön koko henkilöstön osaaminen, taidot ja menetelmät laadukkaan ja monipuolisen pedagogiikan toteuttamiseksi. (Heinonen, ym. 2016, 82.) Laadukkaaseen toimintaan kuuluu lisäksi suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (Opetushallitus 2016, 37).

Pedagogiikan perustana lastentarhanopettajalla tulee olla yleinen teoreettinen kehitystä, kasvua ja oppimista koskeva tieto, joka ohjaa toiminnan suunnittelua. Varhaiskasvattajan taitoihin kuuluu teoreettisen tiedon ja oman pedagogisen ajattelun jatkuva päivittäminen ja arviointi. Teoreettisen tiedon lisäksi lastentarhanopettajalla on oltava perustana oppimisen sisältöjä koskeva tieto. Oppimisen sisältöjä koskeva tieto on määritelty valtakunnallisessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Näitä ovat sisällölliset orientaatiot sekä varhaispedagogiikan kulmakivet ja tavoitteet. Näiden tietojen pohjalta lapsille pyritään rakentamaan kokonaisvaltaisia, eri sisältöjä yhdistäviä teemallisia oppimiskokemuksia. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2011, 60.)

Lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa on tavoitteena yhdistää toisiinsa yleisen tason suunnitelmätieto sekä jokaisen lapsen yksilöllisen kehityksen ja oppimisen jatkumoa koskeva arviointitieto. Näiden pohjalta yleisesti linjattu varhaiskasvatussuunnitelma alkaa tarkentua ryhmäkohtaisen tiedon ja jokaisen lapsen yksilöllisten tarpeiden, vahvuuksien ja mielenkiinnon kohteiden mukaan. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2011, 61.)

3.3 Lapsilähtöisen toiminnan suunnittelu

Toiminnan suunnittelun ja toteutuksen lähtökohtana tulisi olla lapselle ominaisia ja mielekkäitä tapoja toimia ja ajatella. Lapselle ominaisia tapoja toimia ovat leikkinen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen.

Kun toimintaa suunnitellaan lapsen toimintamahdollisuudet monipuolistuvat. (Gyekye & Nikkilä 2015, 19–20.)

Varhaiskasvattajien tulee tiedostaa leikkimisen, liikkumisen, tutkimisen sekä taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen tavoitteet osaksi pedagogiikkaa. Viikoittaisen viikko-ohjelman mukaisesti kutakin toimintaa voidaan järjestää kerran viikossa, mutta se ei kuitenkaan riitä esimerkiksi taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen tavoitteiden saavuttamiseen. Lasten oppiminen vahvistuu, kun kasvattaja tuo lapsen kanssa yhdessä käsiteltyjä sisältöjä tai asioita lasten omaan tekemiseen. (Gyekye & Nikkilä 2015, 20–21.)

3.4 Pedagoginen taju

Varhaiskasvattajalla tulee olla pedagogista tietoa ja ymmärrystä opetettavista aiheista (Sylva 2010, 70). On tärkeää, että varhaiskasvattajalla on teorian tietoa pedagogiikasta, jota hän osaa soveltaa käytännössä toimivilla menetelmillä erilaisissa tilanteissa, jotka eivät aina ole välttämättä käsikirjoituksen mukaisia (Hämäläinen & Nivala 2008, 221). Tärkeää onkin, että varhaiskasvattaja näkee sensitiivisyyttä vaativat tilanteet lasten toiminnassa (Hännikäinen 2013, 34).

Sensitiivisyydellä tarkoitetaan kasvatustieteessä varhaiskasvattajan herkkyyttä tunnistamaan lapsen perustarpeita ja tunnetiloja. Sensitiiviselle kasvattajalle ominaista on se, että hän osaa myös vastata lapsen emotionaalisen tuen tarpeeseen. Lisäksi sensitiivinen kasvattaja pystyy vahvistamaan lapsen turvallisuuden tunnetta. (Kalliala 2009, 14, 67.)

Aikuisilla täytyy olla myös kyky tunnistaa lasten sen hetkiset mielenkiinnon kohteet, tarpeet ja kehitystasot. Kasvattajan sensitiivinen toiminta näkyy lapsen käytöksessä siten, että lapsi viihtyy ympäristössään muiden lasten ja kasvattajien kanssa. Lapsi saa hyvät valmiudet toimia sosiaalisissa vuorovaikutusta vaativissa tilanteissa. (Hännikäinen 2013, 34, 39.)

3.5 Pedagogiikan toteutus

Pedagogista toimintaa voidaan toteuttaa ohjattujen tuokioiden avulla. Ohjattu tuokio on aikuisen organisoimaa toimintaa, jossa on selkeät pedagogiset tavoitteet. Ohjattu tuokio voi olla esimerkiksi aamupiiri, jossa käydään läpi aikuisen johdolla päivän tapahtumat. Se voi olla myös liikuntaleikkituokio, musiikkileikkituokio tai akateemisia valmiuksia tukeva tuokio, jossa tutustutaan esimerkiksi kirjaimiin tai numeroihin. (Ahonen 2017, 174.)

Pienryhmätoiminnan avulla lapset voidaan jakaa pienempiin ryhmiin siten, että ryhmässä on alle 15 lasta ryhmää kohti. Pienryhmätoiminnan avulla pyritään ehkäisemään haastavien kasvatustilanteiden syntymistä. Pienryhmässä lapset voivat leikkiä esimerkiksi autoleikkiä, kotileikkiä tai piirtää. Pienryhmätoiminnasta ei kuitenkaan ole vielä tehty tieteellistä tutkimusnäyttöä, jonka vuoksi on vaikea perustella, millainen pienryhmätoiminta palvelisi kaikkien lasten etua tasavertaisesti. (Ahonen 2017, 184.)

Päiväkodissa siirtymätilanteet kuuluvat osaksi jokapäiväistä pedagogista toimintaa. Siirtymätilanne voi olla esimerkiksi siirtyminen ruokapöydästä wc-jonoon tai siirtyminen sisätiloista pihalle. (Ahonen 2017, 188.)

3.6 Toimintaympäristö

Varhaiskasvatusympäristön tulee olla kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Laki edellyttää, että varhaiskasvatusympäristössä on huomioitu toimitilat ja toimintavälineet siten, että ne ovat asianmukaisia. Lisäksi tulee huomioida esteettömyys. (L19.1.1973/36.)

Päiväkodin toimintaympäristöstä vastaa päiväkodin johtaja. Johtajan tehtävänä on mahdollistaa henkilöstölle varhaiskasvatuksen kehittämiseen ja lapsiryhmän toiminnan toteuttamiseen tarvittavat puitteet. Lisäksi johtajan tehtävänä on huolehtia, että henkilöstölle on riittävästi aikaa toimintaympäristön suunnitteluun ja arviointiin. (Heinonen ym. 2016, 72.)

3.6.1 Oppimisympäristö

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristöllä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita. Näiden tarkoitus on tukea lapsen kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöjä voidaan suunnitella, kehittää ja rakentaa yhdessä lasten kanssa. (Opetushallitus 2016, 31.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) painotetaan oppimisympäristön tärkeyttä, jonka tehtävänä on edistää oppimista sekä tukea lapsen kehitystä. Oppimisympäristön on suotavaa olla lapsen iän ja kehitystason mukainen. Päiväkodin oppimisympäristön tulee olla terveellinen ja turvallinen. Turvallisuutta on arvioitava säännöllisesti ja sen tulee olla suunnitelmallista. Lapsille tarkoitettujen sisä-, - ja ulkoleikkitilojen sekä leikkivälineiden tulee olla lapsen ikätason mukaisia. (Opetushallitus 2016, 16.) Turvallisuutta voidaan lisäksi edesauttaa luomalla yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat, jotka tekevät ilmapiiristä turvallisen (Vaasan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 24).

Oppimisympäristön tulee tukea lapsen luontaista uteliaisuutta, oppimisen halua sekä sen tulee ohjata leikkiin. Oppimisympäristöjen tulisi tarjota lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. (Vaasan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 24.) Oikeanlaisessa oppimisympäristössä lapsella on edellytykset kehittää omia toiminta- ja tunnetaitoja. Varhaiskasvattajan tulee antaa tilaa lapsen omille kokemuksille ja niiden merkityksille sekä huomioida, että lapselle on välillä tärkeää elää vain hetkessä. (Steven Barnett 2002, 3.)

3.6.2 Positiivinen ilmapiiri

Lapsen kasvua ja kehitystä tulee tukea hyvän vuorovaikutuksen ja positiivisen ilmapiirin avulla (Opetushallitus 2016, 28). Positiivisella palautteella on myönteinen vaikutus lapsen käyttäytymiseen ja itsetuntoon. Positiivisen palautteen avulla lapsen myönteinen käyttäytyminen lisääntyy sekä oppiminen edistyy. (Ahonen 2017, 204.) Päiväkodin henkilöstön on tärkeä tiedostaa heidän omat tavat toimia

ja olla vuorovaikutuksessa, sillä ne välittyvät mallina lapsille (Opetushallitus 2016, 28).

Varhaiskasvattajien luoma ilmapiiri ja kommunikoinnin sävy lasten ja vanhempien kanssa ovat merkityksellisiä psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön tekijöitä. Lisäksi henkilöstön keskinäisellä vuorovaikutuksella on merkitystä ilmapiirin luomisessa. Tavoiteltavassa varhaiskasvatusympäristössä varhaiskasvattajat ja vanhemmat ovat sujuvassa yhteistyössä lapsen kasvatussuunnittelussa. (Einarsdottir & Gardarsdottir 2008, 196.)

3.6.3 Toimintakulttuurin teemat

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muodostuu kolmesta toimintaa ohjaavasta pääteemasta, jotka ovat oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö sekä osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Toimintakulttuuria tulee kehittää näiden pääteemojen mukaan. (Opetushallitus 2016, 28.)

Lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä toinen toisiltaan. Tämä on oppivan yhteisön toimintakulttuurin ydinajatus. Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö puolestaan painottaa leikin merkitystä lapsen hyvinvoinnille ja oppimisille. Henkilöstön on pyrittävä tunnistamaan leikkiä rajoittavia tekijöitä, joiden pohjalta he voivat kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon tavoitteena on edistää osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa päiväkodin toiminnassa. Yhteistyö lapsen ja vanhempien kanssa tulee olla kunnioittavaa sekä jokaisen mielipidettä arvostavaa. Lapsen sensitiivinen kohtaaminen, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen ovat osallisuutta, johon henkilöstön tulee pyrkiä lasten kanssa toimiessaan. (Opetushallitus 2016, 29–30.)

3.7 Pedagogiikan arviointi

Tiimin tulee arvioida pedagogista toimintaa, jotta varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet täyttyvät. Arvioinnin tavoitteena on turvata varhaiskasvatuksen tarkoituksen toteuttamista sekä tukea varhaiskasvatuksen kehittämistä, edistää lapsen

hyvinvointia, kehitystä sekä lapsen oppimisen edellytyksiä. Arvioinnissa tulisi arvioida, miten varhaiskasvatus toteuttaa lasten oikeuksia ja miten toteutumista voitaisiin parantaa. Arvioinnissa lapsen läsnäolo on suotavaa, heitä tulee kuulla sekä antaa mahdollisuus vaikuttaa. (Heinonen, ym. 2016, 82, 87.)

Varhaiskasvatuksessa ei ole päättötavoitteita vaan prosessitavoitteet. Lapsen oppiminen on prosessi, johon vaikuttavat monet tekijät. Tämä tulisi muistaa toiminnan lähtökohtana pedagogisessa suunnittelussa ja arvioinnissa. (Gyekye & Nikkilä 2015, 27.)

Arviointia voidaan käyttää toiminnan suunnittelun ja kehittämisen välineenä. Tärkeintä arvioinnissa on tulosten tulkinta oppimisen mahdollisuuksien, oppimisen ja opettamisen kannalta. (Gyekye & Nikkilä 2015, 32.)

Arviointi muokkaa lapsen käsitystä omista taidoista ja itsestä oppijana. Lapselle tulisi antaa mahdollisuus näyttää osaamistaan monella eri tavalla, sillä se vaikuttaa lapsen myönteisen minäkuvan ja itsetunnon kehittymiseen. Varhaiskasvattajan tulee havainnoida miten ja missä tilanteissa lapsen osaaminen tulee esille. Arviointi perustuu lapsen havainnointiin. Havainnoinnin tulisi olla säännöllistä ja systemaattista yhdessä kasvattajatiimin kanssa sovittua. (Gyekye & Nikkilä 2015, 27–29.)

Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja olla osallisena omassa elämässään. Varhaiskasvatuksessa pyritään vahvistamaan lapsien taitoja osallistumisessa ja vaikuttamisessa. Osallisuus kehittää sosiaalisia taitoja ja kasvattaa itsetuntoa. Tämän vuoksi lapset otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. (Opetushallitus 2016, 24)

3.8 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteutuksen, arvioinnin ja kehittämisen yksi tärkeimmistä työmenetelmistä. Dokumentointi on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta antavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Lasten ja huoltajien osallis-

tuminen arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen mahdollistuu pedagogisen dokumentoinnin avulla. (Opetushallitus 2016, 37.)

Pedagogisen dokumentoinnin avulla kasvatushenkilöstö saa tietoa lasten elämästä, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta. Toistuvan dokumentoinnin tavoitteena on, että kasvatushenkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Varhaiskasvatusta on tarkoitus toteuttaa lapsilähtöisesti pedagogisen dokumentoinnin avulla. (Opetushallitus 2016, 37.)

4 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Aikaisempia tutkimuksia on haettu pohjustamaan tätä opinnäytetyötä. Niitä on haettu esimerkiksi seuraavilla hakusanoilla: pedagogiikka, varhaiskasvatus, lastentarhanopettaja, lasten osallisuus, lastentarhanopettajan koulutustausta, sensitiivisyys ja pedagogy early childhood education. Aikaisemmista tutkimuksista löytyi yhtäläisyyksiä tähän opinnäytetyöhön liittyen lastentarhanopettajan koulutustaustaan, lastentarhanopettajan pedagogiseen vastuuseen ja lasten osallistamiseen sekä kasvattajan sensitiivisyyteen.

Päiväkodin arjen toiminnasta tutkimuksia löytyi vähän. Sitä on tutkittu ammattikorkeakoulutasoisissa opinnäytetöissä, mutta korkeatasoisempia tutkimuksia aiheesta on niukasti. Lisäksi uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta ei ole vielä tehty paljon tutkimuksia, koska se on niin tuore.

Ahonen ja Kärkkäinen ovat tutkineet kasvatustieteen pro-gradussaan ammattikorkeakoulusta ja yliopistosta valmistuneiden lastentarhanopettajien omia näkemyksiään ammatillisista valmiuksista. Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella, joilla saatiin selville opiskelijoiden pedagogisia näkemyksiä lastentarhanopettajan työstä ja valmiuksia toimia eri ikäryhmien kanssa. Tutkimuksen perusteella on todettu, että koulutustaustojen välillä ei ole suuria eroavaisuuksia. Tutkimuksessa on tarkasteltu eri koulutustaustan omaavien opiskelijoiden pedagogisten näkemysten eroja. Lisäksi eroja on tarkasteltu eri vuosikurssin opiskelijoiden välillä. (Ahonen & Kärkkäinen 2001, 2, 62–63.)

Tulosten mukaan yliopisto-opiskelijoilla on vahvempi näkemys kasvatuksellisista ja opetuksellisista tehtävistä. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden vahvuudet painottuvat sosiaalipedagogiseen näkemykseen. Suomalaisessa päivähoidossa arvostetaan sekä kasvatuksellista että sosiaalista näkökulmaa. Ahosen ja Kärkkäisen (2001, 81) mukaan koulutuksen antamien valmiuksien tulisikin täydentää toisiaan, eikä aiheuttaa kilpailua.

Jokinen (2012, 2) on tutkinut pro-gradussaan lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien käsityksiä lastentarhanopettajan pedagogisesta vastuusta. Tutkimuksesta sel-

viää, miten pedagogisen vastuun käsitetään toteutuvan käytännössä ja miten se kehittyy osana lastentarhanopettajan asiantuntijuutta. Tutkimus toteutettiin haastatteleamalla lastentarhanopettajia sekä lastenhoitajia. (Jokinen 2012, 2.)

Tutkimuksesta selviää, että pedagoginen vastuu käsitteenä oli kaikille tuttu, mutta se koettiin kuitenkin sisällöltään moninaiseksi ja vaikeaksi määrittää. Pedagoginen vastuu nähtiin kuuluvaksi lastentarhaopettajalle sekä osittain myös lastenhoitajille. Päävastuu kuului kuitenkin lastentarhanopettajalle, joka toimii työssään pedagogisena asiantuntijana. Lastentarhanopettajalle osoitettiin kuuluvaksi toiminnan suunnittelu ja kirjaaminen, mikä koettiin olevan myös osana pedagogista vastuuta. (Jokinen 2012, 51–52.)

Tutkimuksen mukaan suunnitteluosaaminen on osa pedagogista vastuuta, mikä kuuluu lastentarhanopettajan osaamiseen teoriassa. Käytännössä suunnittelu jakautui koko tiimille. Tutkimuksessa tuotiin esille lastentarhanopettajan palkka sekä siihen liittyvät odotukset lastentarhanopettajien toiminnasta. Palkkaukseen vaikuttivat kuitenkin myös lastentarhanopettajan laaja koulutus. (Jokinen 2012, 53–54.)

Kangas (2016) on väitöskirjassaan ”Enhancing children`s participation in early childhood education through the participatory pedagogy” tarkastellut varhaiskasvatuksen työntekijöiden ajatuksia lasten osallisuuden toteutumisesta päiväkodissa. Tutkimus on toteutettu pääkaupunki seudulla ja se on osa Varhaiskasvatuksen kehittämiskeskus VKK-Metron kehittämishanketta. Tutkimus on laaja. Tutkimukseen osallistui 350 päiväkotia. Tutkimuksessa käytettiin sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä. (Kangas 2016.)

Tutkimuksen mukaan lasten osallisuus päätöksen tekoon jää melko pieneksi, vaikka kasvattajien mielestä olisi tärkeää kuulla lasten näkemykset. Esteenä lasten osallisuudelle olivat institutionaaliset ja rakenteelliset seikat. Lisäksi myös ammatillinen osaaminen ja käsitys lasten taidoista osoittautuivat estäväksi tekijäksi. Tutkimuksesta saatujen tulosten pohjalta on tehty ”Osallisuuden pedagogiikan” viitekehys auttamaan ja tukemaan lasten osallisuuden tarkastelua ja kehittämistä. (Kangas 2016.)

Korhonen (2016) on tutkinut kasvattajan sensitiivisyyttä vuorovaikutuksessa lapsen kanssa päiväkodin ohjatun toiminnan aikana Varhaiskasvatustieteen kandidaattitutkielmassaan. Tutkimuksesta selviää, että varhaiskasvatuksen laadun keskeisin asia on varhaiskasvattajien sensitiivisyys. Tutkimuksen mukaan sensitiivisyys näyttäytyi dialogina lapsen kanssa. Vahvin sensitiivisyyden merkki näyttäytyi kasvattajan tavassa osoittaa lämpöä ja kiintymystä lasta kohtaan sekä kyvyssä eläytyä lapsen tunnetilaan. (Korhonen 2016.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa, toteutuvatko valtakunnallisessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetetut pedagogiset tavoitteet käytännössä. Tarkoituksena oli selvittää, nähdäänkö pedagogiikka koko toiminnan läpäisevänä periaatteena vai enemmän opetuksena suunnitelluissa tuokioissa. Lisäksi selvitettiin ketkä pedagogiikkaa toetuttavat. Tutkimuksessa on myös selvitetty, nähdäänkö kasvatustieteen kandidaatin ja sosionomitaustaisen lastentarhanopettajan työotteessa eroja suhteessa pedagogiikkaan.

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten pedagogiikka näkyy päiväkodin toiminnassa?
2. Ketkä pedagogiikkaa toteuttavat?
3. Miten kasvatustieteen kandidaatin ja sosionomitaustaisen lastentarhanopettajan työote eroaa suhteessa pedagogiikkaan?

Tutkimuksen tavoitteena oli saada edellä mainittuihin tutkimuskysymyksiin kattava vastaus. Tavoitteena oli tuottaa sellainen aineisto, josta tutkimuksen kohde voi hyötyä kehittävässä näkökulmassa. Tutkimus toimii ikään kuin tilannekatsauksena sen hetkisestä toiminnasta. Tavoitteena oli myös saada tutkijoille lisätietoutta pedagogiikan käytännön soveltamisesta sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden merkityksestä päiväkodin toiminnassa. Näiden tietojen pohjalta myös ammatillinen valmius lisääntyy ja tuo varmuutta tulevaa työkenttää silmällä pitäen.

5.1 Tutkimusote

Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen, jossa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan aihetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijoiden on pidettävä kiinni arvolähtökohdistaan, sillä arvot muokkaavat sitä, miten pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiöitä. Objektivisuutta ei ole mahdollista saavuttaa, koska tutkijat ja se, mitä tiedetään kietoutuvat toisiinsa. Kvalitatiivisessa tut-

kimuksessa on tarkoitus löytää tai paljastaa tosiasioita, kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 161.)

Kvalitatiivinen tutkimusote valittiin siksi, että saataisiin mahdollisimman todennukainen kuva tämän hetkisestä tilanteesta päiväkodissa. Kysymysten avulla haluttiin saada mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva päiväkodin toiminnasta. Näin analysoitavasta aineistosta tuli laaja ja monipuolinen.

5.2 Tutkimuksen kohde

Provida (nyk. Touhula) on Vaasan kaupungin hyväksytty, auditoitu ostopalvelun tuottaja. Päiväkodin toiminta perustuu tutkimukseen, tietoon ja taitoon. Provida (nyk. Touhula) on määritellyt päiväkodin laatu tekijät, jotka perustuvat laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja lapsilähtöiseen toimintaan. Pedagoginen suunnittelu, toteutus ja arviointi kuuluvat arkeen osaksi tiimin toimintaa. Varhaiskasvatustainsäädäntö ja valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet toimivat pohjana omalle varhaiskasvatussuunnitelmalle. (Provida 2017 a.)

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma tulee laatia valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia tulee arvioida ja kehittää velvoitteiden vuoksi. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on koottu siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Paikallista suunnitelmaa tehtäessä on huomioitava paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset ja lapsen tarpeet. Lisäksi tulee huomioida varhaiskasvatusta koskeva arviointitieto ja kehittämistyö. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa voi tarkentaa valtakunnallisia perusteita. Ne eivät kuitenkaan voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämiä tavoitteita tai sisältöjä. (Opetushallitus 2016, 9.) Päiväkodin johtajan mukaan Provida (nyk. Touhula) noudattaa myös Vaasan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa ja tämän lisäksi sillä on käytössä myös oma varhaiskasvatussuunnitelma (Kaukonen 2017).

Päiväkodin toimintaa toteutetaan Lapsen silmin -konseptin mukaisesti, joka perustuu tutkimustietoon psykologian ja neurotieteen alueilta, sekä kiintymyssuhdeto-

reettiseen tietoon, josta ajatus- ja toimintamallia päiväkotiin ovat kehittäneet suomalaiset psykologit Sigfrits ja Kanninen (Provida 2017 b).

Providan Lapsen silmin -konseptin peruspilareita ovat omahoitajuus, pienryhmissä työskentely ja sensitiivinen vuorovaikutus, jotka yhdessä muodostavat kokonaisuuden hyvän tunnesuhteen luomiselle päiväkodin aikuisten kanssa (Provida 2017 c).

Providalla (nyk. Touhula) on Vaasassa kolme päiväkotia, jotka sijaitsevat Huutoniemellä, Palosaarella sekä Kivihaassa. Huutoniemellä ryhmiä on kolme, joissa yhteensä laskennallisia paikkoja on 63 ja aikuisia on kolme ryhmää kohti. Palosaarella ryhmiä on kaksi joissa, yhteensä laskennallisesti paikkoja on 43 ja aikuisia on kolme ryhmää kohti. Kivihaassa ryhmiä on kolme, joissa yhteensä laskennallisesti paikkoja on 63 ja aikuisia kolme ryhmää kohti. (Kaukonen 2017.)

5.3 Aineiston keruu

Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna. Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa kysymysten muodot ovat kaikille samat, mutta haastattelijat voivat vaihdella kysymysten järjestystä. Vastauksia ei ole sidottu vastausvaihtoehtoihin, vaan haastateltavat voivat vastata kysymyksiin omin sanoin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47.)

Teemahaastattelun ominaispiirteet eroavat monelta osalta muista tutkimusmenetelmistä. Tiedossa on etukäteen, että haastateltavat ovat kokeneet jonkin tietyn tilanteen. Tutkijat ovat tehneet alustavaa selvitystä tutkittavan ilmiön oletettavasti tärkeistä osioista, rakenteista, prosesseista ja kokonaisuudesta. Tämän sisällön- tai tilanneanalyysin avulla tutkijat ovat päätyneet tiettyihin oletuksiin tilanteen määrittävien piirteiden seurauksista siinä mukana olleille ja sen perusteella tutkijat ovat kehittäneet haastattelurungon. Haastattelu on suunnattu tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin tilanteista, jotka tutkijat ovat ennalta analysoineet. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.)

Tutkimuksessa ei haluttu käyttää kyselylomakkeita, jotta lastentarhanopettajat eivät saisi liian valmiita vastauksia. Lisäksi tämä kyselylomake olisi mahdollistanut

liian harkitun ja kaunistellun vastauksen, jolloin tutkimuksen tarkoituksenmukaisuus olisi kärsinyt. Tutkimuksessa haettiin mahdollisimman spontaaneja vastauksia todellisesta päiväkodin arjesta. Näin tuloksiin oli mahdollista saada kehittävä näkökulma.

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluna. Haastateltavat lastentarhanopettajat saivat tutustua haastatteluaiheeseemme etukäteen. Heille annettiin ennen haastatteluja saate, jossa kerrottiin tutkimuksesta. (LIITE 2) Haastattelut nauhoitettiin myöhempää litterointia eli vastauksien puhtaaksikirjoittamista varten. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 a.)

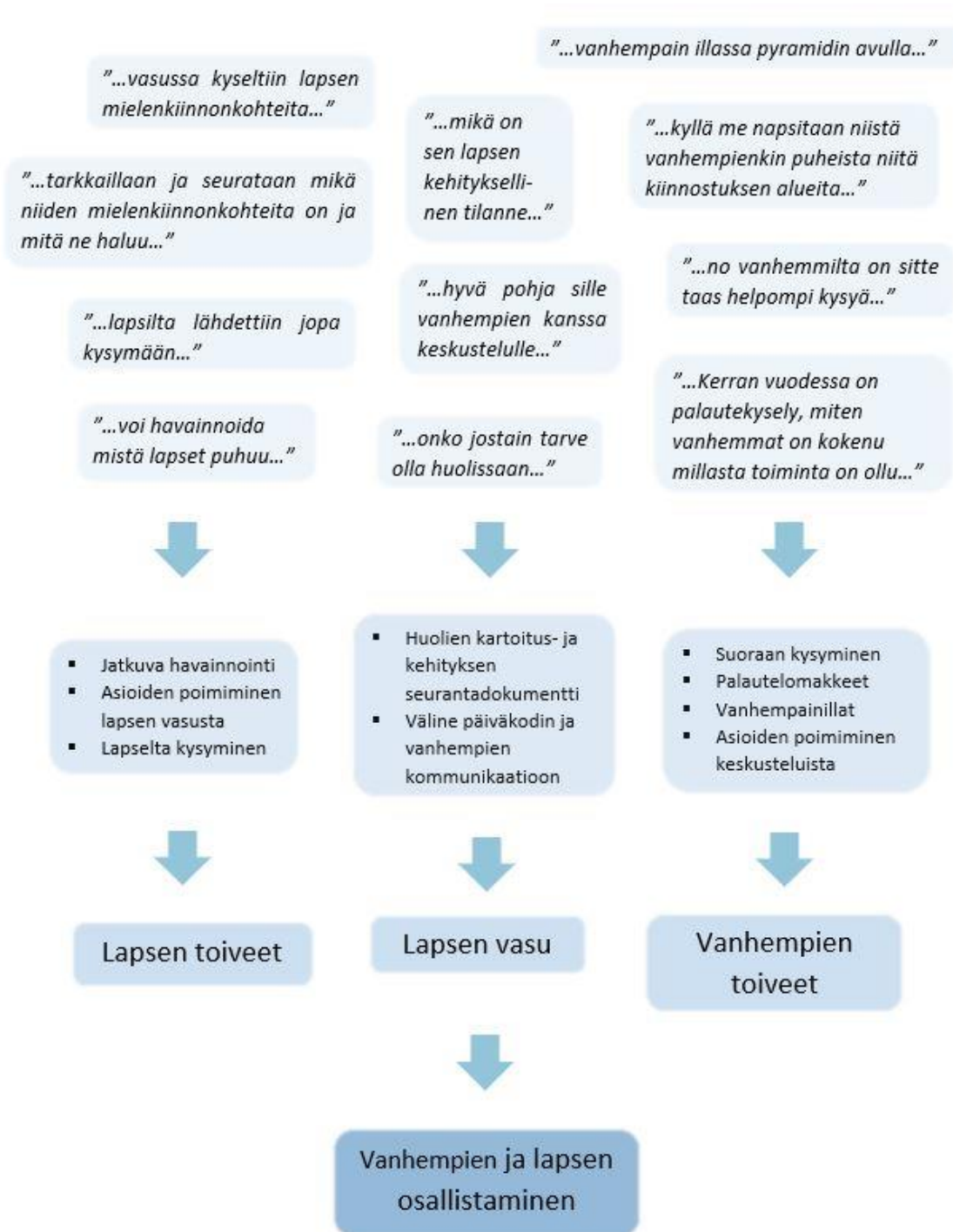
Aineisto kerättiin haastattelemalla lastentarhanopettajia. Lastentarhanopettajat työskentelivät kolmessa Providan päiväkodissa eri puolilla Vaasaa. Haastattelukysymyksiin sai vastata omin sanoin. Tutkimusluvan saamisen jälkeen päiväkodin johtajan kanssa sovittiin, milloin ja miten haastateltaviin lastentarhaopettajiin ollaan yhteydessä. Sen jälkeen lastentarhanopettajien kanssa sovittiin haastatteluaikat. Haastattelut suoritettiin toukokuun 2017 lopussa. Ajankohdaksi valittiin kevät siksi, että toimintakausi on juuri loppuillaan, ja näin ollen haastateltavilla on selkeä kuva kuluneesta toimintakaudesta. Mikäli haastattelut olisi tehty syksyllä, olisi ajankohta saattanut olla rauhattomampi kuin keväällä. Syksyllä ryhmissä tapahtuu paljon muutoksia. Henkilökunta saattaa muuttua ja ryhmiin tulee uusia lapsia. Haastateltavia lastentarhanopettajia oli yhteensä kuusi, ja haastattelut kestivät noin kahdeksasta minuutista puoleen tuntiin.

5.4 Aineiston analysointi

Aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä, jossa aineisto purettiin teemoittain etsien aineistosta eroja ja yhtäläisyyksiä. Sisällönanalyysissä aineisto järjestetään teemojen mukaan, ja kunkin teeman alle kootaan kustakin haastattelusta ne kohdat, joissa puhutaan samasta aiheesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 b.)

Jokaisesta haastattelukysymyksen vastauksesta etsittiin se keskeisin seikka, jota sillä kysymyksellä haluttiin selvittää. Vastauksissa oli paljon myös sellaista informaatiota, joka ei vastannut kysymykseen. Tämä johtui siitä, että lastentarhan-

opettajilla oli täysi vapaus vastata haluamallaan tavalla jokaiseen kysymykseen ilman tarkennuksia. Ne tiedot, jotka eivät olleet tutkimuksemme kannalta oleellisia, on rajattu pois. Haastattelut kirjoitettiin puhtaaksi ja tämän jälkeen ne tulostettiin paperille. Sitten vastaukset leikattiin ja jaoteltiin omiin vastauskasoihin ykkösestä viiteentoista. Tämän jälkeen vastauksista on kysymys kerrallaan etsitty kaikin keskeisimmät asiat ja koottu ne yhteenvedoksi jokaisen vastauksen kohdalle. Kun kaikki kysymykset oli käyty läpi, sisällöt jaettiin laajempien teemojen alle, joista on eritelty yläluokat ja alaluokat. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Esimerkki luokittelusta

5.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Haastatteluaineiston tulee olla laadukasta, jotta se voidaan tulkita luotettavaksi. Luotettavuuteen voi vaikuttaa esimerkiksi teknisten välineiden toimivuus, tallenteiden kuuluvuus, litteroinnin yhdenmukaisuus ja haastateltavien määrä. Tutkimuksen laadukkuutta parantaa hyvä haastattelurunko. Lisäksi laatua voidaan parantaa, kun on mietitty etukäteen, miten teemoja voidaan syventää ja kuinka mahdolliset lisäkysymykset muotoillaan. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184–185.)

Haastattelun purkaminen eli litterointi tulee tehdä mahdollisimman nopeasti haastattelun jälkeen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 185). Tulee myös pohtia, kuinka tarkasti alkuperäistä lausumaa noudatetaan. Analysoidessa mietitään, kuinka syvällisesti ja kriittisesti voidaan analysoida haastatteluja. Tutkimuksessa haastateltavalla tulee olla suostumus haastatteluun tai toisaalta mahdollisuus kieltäytyä osallistumisesta sen tiedon varassa, joka hänelle on annettu. Etukäteisinformaation sisällön arviointi jää haastattelijalle. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20.)

Tutkimuksen reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta. Toistettavuus voidaan todeta usealla eri tavalla. Jos kaksi arvioijaa on päätenyt samanlaiseen lopputulokseen, tuloksesta tulee näin ollen reliaabelius. Samaa henkilöä voidaan myös tutkia eri tutkimuskerroilla, jos saadaan sama tulos, voidaan tutkimus osoittaa reliaabeliksi. Tutkimuksen arviointiin liittyy käsite validius eli pätevyys, joka tarkoittaa tutkimusmenetelmän tai mittarin kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Menetelmien tulokset eivät kuitenkaan aina vastaa todellisuutta, jota tutkija tutkii. Kysymyksiin voidaan saada vastaukset, mutta vastaajat ovat voineet käsittää useat kysymykset eri tavoin kuin tutkija on ajatellut. (Hirsjärvi ym. 2013, 231–232.)

Tutkimuksen reliaabeliutta on tässä tutkimuksessa jokseenkin vaikea arvioida, koska tämä on ensimmäinen kerta, kun juuri näitä lastentarhanopettajia haastatellaan juuri näillä kysymyksillä. Tällaista tutkimusta ei ole aikaisemmin tehty juuri heidän vastauksien pohjalta. Tutkimuksen tuloksissa esiintyi toistoa, joka voi joh-

tua juuri uudistuneesta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Koska toiminta perustuu varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamiseen, vastaukset olivat osittain samankaltaisia. Validiutta tässä tutkimuksessa pyrittiin varmistamaan niin, että kysymykset laadittiin vastaamaan mahdollisimman hyvin niitä aihe-alueita ja teemoja, joihin haluttiin vastaus. Kysymysten tuli olla tarkoituksenmukaisia. Tutkimuskysymyksiin saatiin kattavat vastaukset. Lastentarhanopettajat ymmärsivät kysymykset ilman tarkennuksia, joten vastaukset voitiin teemoittaa tasavertaisesti. Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös se, että tutkimuksella on kaksi tekijää.

Tutkimukseen liittyy aina eettisiä ratkaisuja. Varsinkin, kun tutkimus tehdään haastatteleamalla kasvokkain, vastaan tulee usein paljon eettisiä kysymyksiä. Haastattelun aikana syntyvistä eettisistä ongelmista on mahdoton antaa tarkkoja sääntöjä tai ohjeita, mutta on tarpeellista kuitenkin tiedostaa yleisiä normeja ja tutkimuksen pääaiheisiin liittyviä seikkoja. Eettisiä kysymyksiä tulisi miettiä tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Kun mietitään tutkimuksen tarkoitusta, tulisi sitä miettiä sellaisesta näkökulmasta, kuinka se parantaa tutkimuksen kohteen tilannetta. Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa tulisi huomioida, että tutkimuksen kohteena olevilta on saatu lupa tutkimukselle ja se on luottamuksellista. On tärkeää myös pohtia haastateltavan kokemuksia haastattelutilanteesta ja sen aiheuttamista seurauksista. Tämä tulisi huomioida myös raportoidessa. Tutkimuksessa esitetty tieto tulisi olla niin todenmukaista, kuin mahdollista. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 19–20.)

Tutkimuseettisen toimikunnan mukaan hyvän tieteellisen käytännön keskeisimpiä asioita ovat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus koko työskentelyprosessissa. Tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät tulevat olla kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä. Muiden tutkimusten esille tuonnissa tulee huomioida kunnioitettava tyyli. Tutkimuksen aineistot erivaiheista on tallennettu tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaan. Tutkimukseen tulee hankkia tutkimuslupa. Tutkimusta tehdessä tulee huomioida eri osapuolten oikeudet, velvollisuudet ja vastuut. Mahdolliset sidonnaisuudet tulee huomioida tutkimusprosessissa. (TENK 2013, 6.)

Haastattelu oli vapaaehtoinen. Tutkimuksessa ei tuoda esille lastentarhanopettajien nimiä, joten heidän anonymiteetti säilyy koko prosessin ajan. Lastentarhanopettajat saivat tietää haastattelun aiheen etukäteen, mutta valmiita haastattelukysymyksiä ei heille annettu. Haastattelut suoritettiin yksilöhaastatteluina. Etukäteen oli mietitty lastentarhanopettajien mahdollisia tuntemuksia haastattelutilanteesta. Koska haastattelihoita oli kaksi ja haastateltava oli yksin, saattoi tilanne olla haastateltavalle jännittävä. Lisäksi haastattelun sisältö saattoi aiheuttaa pelkoa siitä, kuinka rehellisesti uskaltaa vastata, että anonymiteetti säilyy ja ei vahingossa tule kyseenalaistaneeksi ammattitaitoaan. Näitä asioita pyrittiin helpottamaan aluksi käydyllä rennolla keskustelulla ja anonymiteetin muistuttamisella. Toinen haastattelihoista tunsu haastateltavat ennestään. Tämä saattoi myös aiheuttaa harkintaa vastauksissa. Haastateltavalla oli myös mahdollisuus keskeyttää tai kieltäytyä haastattelusta.

Tutkimuksen tekijät osallistuivat molemmat haastattelutilanteeseen esittämällä vuorotellen haastattelukysymyksen. Tutkijat eivät esittäneet lisäkysymyksiä tai tarkentaneet vastauksia. Haastattelut tehtiin suljetussa tilassa niin, että mahdolliset häiriötekijät saatiin poissuljettua. Jokaisesta päiväkodista löytyi hiljainen ja rauhallinen tila. Lisäksi tiedotimme haastateltavia etukäteen siitä, että haastattelu nauhoitetaan, että se voidaan myöhemmin kirjoittaa puhtaaksi. Haastattelut nauhoitettiin kahdelle eri tallennuslaitteelle, jotta olisi suurempi todennäköisyys tallenteen onnistumiselle. Haastattelumateriaali hävitettiin opinnäytetyön valmistuttua.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksessa on haastateltu kuutta lastentarhanopettajaa. Lastentarhanopettajista kaksi työskenteli 0–3-vuotiaiden ryhmässä, kaksi 1–5-vuotiaiden ryhmässä ja kaksi 3–5-vuotiaiden ryhmässä. Haastattelut suoritettiin kolmessa eri päiväkodissa, jotka sijaitsevat Vaasassa.

6.1 Toiminta

Vastauksista yhdeksi yläluokaksi nousi toiminta. Alaluokiksi muodostuivat arviointi, suunnittelu, toteutus ja kehitysideat. (Kuvio 2)

Kuvio 2. Toiminta

Tutkimuksessa selvitettiin osallistuvatko kaikki varhaiskasvattajat toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Jokaisen lastentarhanopettajan mukaan kaikki varhaiskasvattajat osallistuivat toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Päävastuu toiminnan toteuttamisesta, suunnittelusta sekä dokumentoinnista oli kuitenkin lastentarhanopettajalla. Lisäksi jokainen haastateltava painotti hyvän tiimin merkitystä suunnittelussa ja toiminnan toteutuksessa.

”Et se ei oo pelkästään lastentarhanopettajan vastuulla, vaan kaikki osallistuu. Ja ihan tosiaan siinä arjessakin, kaikki se pieni toiminta niin kaikki tekee.”

”Toteuttamiseen joo, kylähän niinku suunnitteluunkin just että meillä on ennen kauden alkua meillä on sellanen suunnittelupäivä, missä mietitään kaikki teemat, mitä me halutaan tältä kaudelta ja mitä me tehdään. Kaikki askartelut ja sellaset me suunnitellaan yhdessä.”

Tutkimuksessa selvitettiin myös, miten pedagogiikan toteutumista arvioidaan päiväkodissa ja kuinka varhaiskasvattaja arvioi omaa toimintaansa. Providan päiväkodeissa tehtiin toimintasuunnitelma. Puolessa välissä toimintakautta tehtiin väliarviointi ja lopuksi loppuarviointi. Näissä mietitään, miten suunnitelma oli toteutunut ja pitäisikö jotain muuttaa ja mitä onnistumisia oli ollut. Näiden lisäksi käytiin kehityskeskusteluja esimiehen kanssa, joissa pohdittiin samoja asioita. Tiimipalavereissa tehtiin myös jatkuvaa arviointia toiminnasta. Oma jatkuvaa itsearviointia tuli vastaajien mukaan tehtyä jatkuvasti.

”Aina ku tekee jotain miettii mielessään että miten meni ja mitkä oli hyviä asioita ja miten ens kerralla tekis ja jos menee huonosti ettei niin ku lapset ollutkaan yhtään kiinnostuneita siihen toimintaan, että miten sitte saisi ne kiinnostumaan enemmän. Työkavereiden kanssa keskustellaan sit näistä.”

”No kyllähän sitä periaatteessa koko ajan ku toimii, niin miettii sitä, että toiminko mä nyt pedagogisesti oikein.”

Myös vanhemmille suunnattu palautekysely koettiin toimivan hyvänä arvioinnin mittarina. Palautekyselyt koettiin olevan paras keino saada vanhemmilta palautetta.

Tutkimuksessa kartoitettiin myös lastentarhanopettajien omia ajatuksia siitä, millä keinoilla pedagogiikan toteutumista voitaisiin parantaa. Lähes kaikkien mielestä toiminnan suunnitteluun tulisi olla enemmän aikaa ja sen tulisi perustua enemmän pedagogiseen ajatteluun.

”Lisää tietoisuutta, koulutuksia, suunnittelu-aikaa lisää ja että koko tiimissä kaikilla on tietoa pedagogiikasta ja psykologiasta ja sitä pedagogista tajua.”

Lastentarhanopettajien mielestä olisi hyvä, että tiimin kanssa voisi käydä rauhassa keskustelua ja miettiä, miksi toiminnan tulisi olla pedagogista ja millä keinoilla pedagogiikan saa parhaiten vietyä toimintaan. Myös väliarviointeja pidettiin tärkeinä. Arviointia ja itsereflektiota pitäisikin tehdä enemmän. Myös lisäkouluttautuminen toisi lisää uusia näkemyksiä ja keinoja toteuttaa pedagogiikkaa. Lisäksi koettiin, että pienemmät lapsiryhmät antaisivat mahdollisuuden hyödyntää pedagogista ajattelua enemmän. Omaan itsereflektiota tulisi myös tehdä enemmän.

”Systemaattisella suunnittelulla, ajattelutyöllä, ajalla... Siihen, että olisi aikaa ajatella, aikaa suunnitella ja perustella omaa työtään.”

6.2 Pedagogiikka käytännössä

Pedagogiikka käytännössä muodostui yhdeksi yläluokaksi. Tämän alaluokkia ovat tuokiot, toimintaympäristö, yksilölliset tarpeet, perushoito ja leikki. (Kuvio 3)

Kuvio 3. Pedagogiikka käytännössä

Tutkimuksessa käsiteltiin pedagogiikan toteutumista käytännössä. Tämä näkyy päiväkodin arjessa kaikessa toiminnassa kuten perushoidossa, leikeissä, toimintaympäristössä, tuokioissa sekä yksilöllisten tarpeiden huomioimisessa.

Jokaisen lastentarhanopettajan mukaan pedagogiikka kulki mukana kaikessa toiminnassa. Varsinkin 0–3-vuotiaiden ryhmässä pedagogiikka painottui suurimmaksi osaksi perushoitotilanteisiin kuten pukemiseen, riisumiseen, wc-käynteihin

ja ruokailutilanteisiin. Perushoitotilanteiden pedagogiikka koettiin olevan paljon siirtymätilanteissa ja eri asioiden sanoittamisessa kuten mitä puetaan päälle, mitä syödään tai minkä värinen takki lapsella on. Perushoitotilanteisiin sisällytettiin paljon pedagogiikkaa leikin kautta. Perushoitotilanteet toimivat myös opetustilanteina.

”Voidaan mennä eläiminä jos on siirtymätilanne vaikka vessasta pukeutumistilanteeseen eteiseen, niin sit mennään vaikka lintuina eteiseen.”

”No se, että ne on kaikki opetustilanteita samalla. Pukeutumisessa nimetään vaatteita, kropan osia, jalka, käsi ja mitä nyt onkaan.”

Pientenryhmän (0-3v.) lastentarhanopettajat painottivat vastauksissaan toimintaympäristön turvallisuutta sekä sisätiloissa että ulkotiloissa. Lastentarhaopettajien mukaan toimintaympäristön tulisi olla turvallinen fyysisesti ja psyykkisesti.

”Vaikuttaahan se siihen oppimiseen, et jos lapsella on sellainen olo, että se ei oo turvassa niin eihän se pysty sillä lailla niin ku tavallaan rentoutumaan, ja on sillai niin kun ressissä kokoajan niin eihän se pysty sillä lailla niinku oppimaan normaalisti.”

Lisäksi lastentarhanopettajat pitivät tärkeänä sitä, että lapsilla olisi riittävästi virikkeitä sekä tarkoituksenmukaisia ja ikätasoon sopivia leikkivälineitä. Lelujen tulisi olla helposti lasten saatavilla ja ikätason mukaisia sekä leluissa olisi huomioitu pedagoginen tarkoitus.

Muutama lastentarhaopettajista painotti positiivisen ympäristön merkitystä lapsiryhmässä. Lisäksi oltiin sitä mieltä, että lasta tulisi kuulla ja kuunnella yksilönä. Lähiympäristön hyödyntämistä pidettiin tärkeänä. Esimerkiksi metsäretket ja leikkipuistoissa käyminen koettiin toimivina tapoina hyödyntää lähiympäristöä.

”Puitteisiin ei välttämättä pysty niin ku tilojen kannalta kauheesti vaikuttamaan mutta ehkä enemmän sit semmonen pedagoginen materiaali on se mihin pystyy vaikuttamaan, lelut ja pelit ja muut tar-

jolla olevat mitä lapset pystyy ite käyttämään arjessa, ne on ehkä se mihin me pystytään ite vaikuttamaan.”

Lastentarhaopettajien mukaan tuokioiden suunnittelussa tuli huomioida pedagogiset vaatimukset. Suurin osa piti tärkeänä monipuolisuutta sekä ikätason mukaisia tuokioita. Tuokioissa tulisi myös huomioida varhaiskasvatussuunnitelman vaatimukset sekä pedagogiset osa-alueet.

”Et vasun oppimisen alueet tulis siellä toiminnassa esiin ja et olis kaikkea tasapuolisesti liikuntaa, askartelua, musiikkia.”

Lastentarhanopettajat, jotka työskentelivät 1–5-vuotiaiden ryhmissä, toivat vastauksissaan esille lasten omat mielenkiinnonkohteet, jotka tulisi ottaa huomioon pedagogista toimintaa suunniteltaessa. Lisäksi myös he painottivat niinkään varhaiskasvatussuunnitelman pedagogisten osa-alueiden huomioimista suunnittelussa. Myös lasten ikätason huomioiminen nousi esille lähes jokaisessa vastauksessa.

”Niin se ikä ja sitte vaatimus taso ja lapsen mielenkiinnon kohteet.”

Tuokioissa huomioidaan myös pienryhmätoiminta. Usein tuokiot pidettiin pienryhmissä.

”Pienryhmissähän me yleensä noi tuokiot pidetään.”

Tutkimuksessa selvitettiin myös, miten pedagogiikka huomioidaan lasten leikeissä. Vastauksissa korostui aikuisen läsnäolo sekä leikin ohjaus tarvittaessa, jos leikki meinasi ”hajota” tai lapsilta katosi leikistä idea. Leikki koettiin myös tärkeäksi osaksi perusopetustilannetta, jossa kehittyvät mm. sosiaaliset taidot, vuorovaikutus ja kieli. Tarkoituksenmukaisia leikkivälineitä pidettiin myös tärkeinä, esimerkiksi kotileikissä tuli olla siihen tarkoitettut välineet tai tarvikkeet. Myös vapaamuotoinen leikki koettiin toimivaksi. Lapset saivat valita mihin leikkiin menivät ja aikuinen valvoi leikin kulkua tarvittaessa.

”Aikuinen voi olla malli ja rikastuttaa leikkiä. Tavallaan siinäkin käyttää hyväksi se opetustilanne varsinkin kun noille pienille se leikki on niin tärkeä osa-alue.”

”Lapset tarvitsevat paljon aikuista ohjaamaan leikkiä. Lapset ei leiki ilman aikuista tai sit ne heti niin ku napit vastakkain.”

”Sosiaalisten taitojen ohjeistaminen, jos esim. lapsi vie mukin kädessä, että ei saa viedä kädestä vaan pitää kysyä, että saisinko mukin tai näin pois päin.”

Lapsen yksilölliset tarpeet yritettiin ottaa huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Pienryhmätoiminnan merkitys korostui yksilöllisten tarpeiden huomioimisessa. Lastentarhanopettajien mielestä oli tärkeää, että toiminta on ikätasoista. Ikätaso huomioitiin usein myös pienryhmien jakoperusteissa.

Suuret ryhmäkoot selkeästi vaikeuttivat yksilöllisten tarpeiden huomioimista. Tällöin oli eduksi se, että varhaiskasvattaja tunsi lapset ja heidän temperamenttinsa ja pystyi näin ennakoimaan toimintaa.

”Aikuiset oppii tuntemaan lapsensa ja tietää vähän mistä naruista ja mihin pienryhmään ja ikään kuin sellaisilla pienillä, tosi pienillä hienosäädöillä pystyy vaikuttamaan lapsen päivään. Mihin pienryhmään esimerkiksi lapsi laitetaan tai meneekö se ekana vai vimppana pukemaan tai missä huoneessa se syö tai missä seurassa se leikkii tai... pieniä valintoja... Ei pystytä oikeesti räätälöimään kenenkään päivää täysin omaksi, kun on kaksikymmentä lasta, niin ei, mutta pieniä valintoja.”

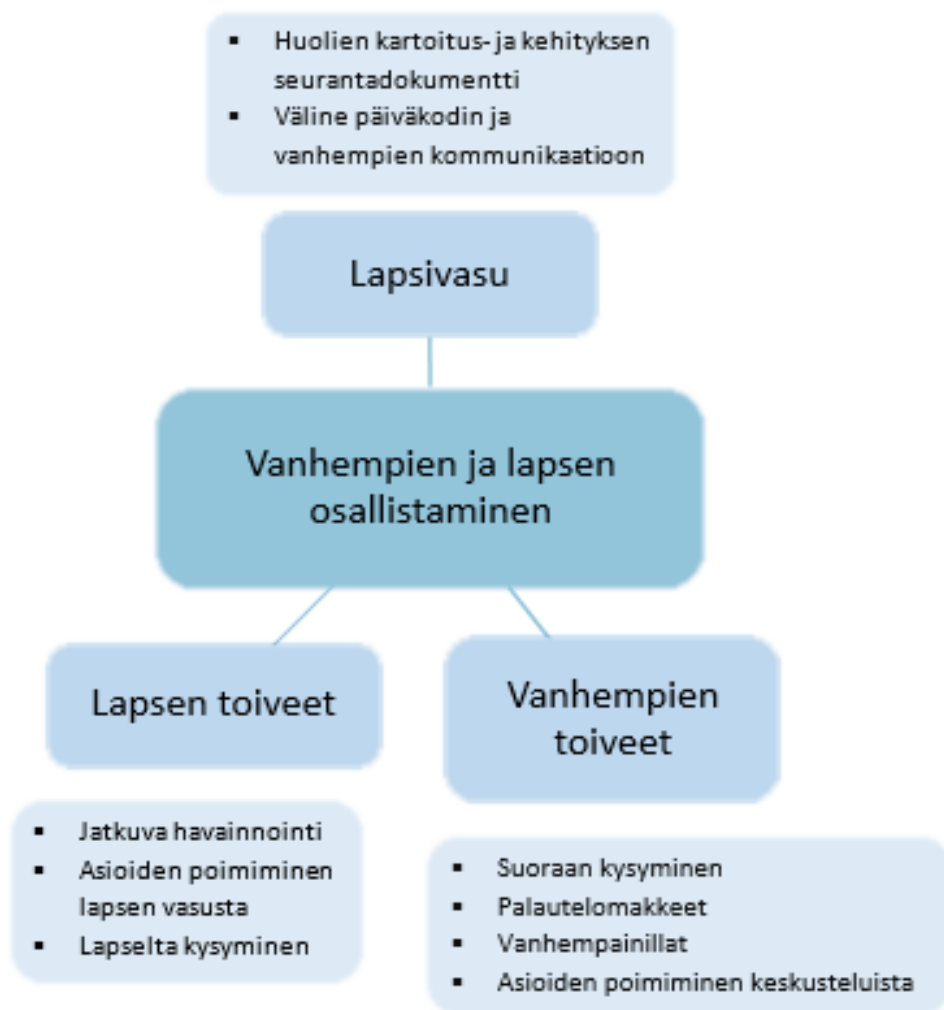
”Jos on kielenkehityksen häiriöitä, että otetaan sit paljon vaikka suujumppaa tai jotain, että esimerkiksi niin, että sellanen hyödyttää kuitenkin kaikkia lapsia.”

Kielenkehitystä pidettiin tärkeänä osana yksilöllisessä huomioimisessa. Sitä pyrittiin tukemaan esimerkiksi sanoittamalla, kirjoja lukemalla ja suujumpalla. Näitä

keinoja sisällytettiin koko ryhmän toimintaan, koska kaikki voivat näistä hyötyä, vaikka tarve kielenkehityksentuelle olisikin vain joillakin.

6.3 Vanhempien ja lapsen osallistaminen

Vanhempien ja lapsen osallistaminen nousi yhdeksi yläluokaksi. Tämän alaluokkia ovat lapsivasu, lapsen toiveet ja vanhempien toiveet (Kuvio 4).

Kuvio 4. Vanhempien ja lapsen osallistaminen

Tutkimuksessa selvitettiin, onko lapsivasut tarkoituksenmukaisia ja miten niissä ilmenneitä asioita huomioitiin toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Lapsen kehityksen seuranta nousi suureen roolin vasun merkityksen tarkastelussa. Ne toimivat dokumentteina lapsen kehityksen seurannassa. Lapsivasut nostivat esille myös huolenaiheet.

” Siinä näkee sen lapsen kehityksen ja onko menty eteenpäin ja onko jostain tarve olla huolissaan.”

Lastentarhanopettajien mielestä lapsivasut toimivat kommunikaatiovälineinä vanhempien kanssa. Lapsivasujen pohjalta käytävät vasu-keskustelut tukivat hyvin kasvatuskumppanuutta. Niistä saatiin myös paljon tietoa, miten asiat lapsen kanssa sujui kotona.

”On keskusteltu vanhempien kanssa, et saa kokonaiskäsityksen siitä, mikä on sen lapsen kehityksellinen tilanne kotona myös ja sit on helpompi päiväkodissakin niin kun tietää siitä et mitä kehityksellisiä juttuja kannattais vielä harjotella ja tulee se vuoropuhelu siitä, et tiedetään, että miten meillä ja miten kotona.”

Lasten ja vanhempien osallistaminen koettiin tärkeänä. Tutkimuksessa kartoitettiin, kuinka lasten omat toiveet tulivat esille toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Jokainen lastentarhanopettaja mainitsi eniten käytetyksi keinoksi havainnoimisen. He kertoivat, että parhaat vinkit ja ideat tulivat suoraan lasten toiminnasta ja puheista. Mitä pienempiä lapsia oli ryhmässä, sen vaikeammaksi koettiin osallistaminen ja varsinkin tällöin havainnoiminen oli paras keino kartoittaa mielenkiinnonkohteita. Lisäksi lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat olivat hyvänä lähtökohtana huomioida lasten toiveita toimintaan. Toisinaan lapsilta ihan kysyttiin, mitä he haluaisivat tehdä, mutta silloin ongelmallista oli lapsen ymmärrys toiminnan rajallisuudesta.

”Okei, ne haluais mennä uimaan ja huvipuistoon ja sit me oltiin ihan et apua, ei ehkä ollutkaan ihan sitä mitä me niin ku tavallaan lähettiin ehkä hakemaan. Ei voi oikeen 3 tai 4 vuotiaalta kysyä, et

mitä sä haluaisit tehdä, koska hän ei tiedä niitä raameja mihin on mahdollisuuksia.”

Lastentarhanopettajien mielestä vanhempien osallistaminen oli haastavaa, koska yleisesti koettiin vanhempien olevan melko passiivisia. Suurin rooli vanhempien ajatusten esiintuomiselle jäi palautelomakkeiden varaan. Näitä kyselyjä toteutettiin varsinkin keväisin, jolloin arvioitiin kuluneen kauden toimintaa. Näistä sitten vietiin ajatuksia seuraavaan syksyyn. Lisäksi pidettiin vanhempainiltoja, joissa pyrittiin saamaan esille vanhempien toiveita. Toisinaan vanhemmilta ihan kysyttiin, onko heillä jotain ajatuksia ja ideoita toimintaan. Paljon yritettiin hyödyntää tuonti- ja hakutilanteita, koska silloin vanhemman kanssa ehdittiin vähän jutella ja sieltä poimia ajatuksia. Vanhemmat saattoivat mainita oman lapsensa uusia opittuja asioita ja niitä intressejä tuotiin sitten koko ryhmän toimintaan.

6.4 Lastentarhanopettajan pedagoginen taju

Yhdeksi yläluokaksi osoittautui Lastentarhanopettajan pedagoginen taju. Alaluokiksi muodostui Lastentarhanopettajan koulutustausta ja Lapsen silmin -konsepti (Kuvio 5).

Kuvio 5. Lastentarhanopettajan pedagoginen taju

Tutkimuksessa selvitettiin myös lastentarhanopettajien ajatuksia siitä, mitä he ajattelivat pedagogisen tajun tarkoittavan. Lastentarhanopettajissa tämä termi herätti hieman hämmennystä, mutta monet kuitenkin vastasivat kysymykseen hyvin samalla tavoin. He summasivat, että pedagogisella tajulla tarkoitetaan pedagogista silmää eli sitä, että osaa nähdä pedagogiikan arjessa ja hyödyntää sitä arjen tilanteissa.

”Varmaan se, että sä tajuat, sä oot pedagogisesti perillä, että kaikissa tilanteissa on joku pedagogiikka ja kaikessa on joku tarkoitus, minkä takia sä teet tätä toimintaa.”

Lapsen silmin -konseptissa nousi esiin omahoitajuus, sensitiivisyys, pienryhmätoiminta sekä kasvatuskumppanuus lapsen vanhempien kanssa. Lastentarhanopettajien mukaan ”Lapsen silmin”-konsepti nähtiin positiivisena toimintana päiväkodissa, etenkin lapsilähtöinen toiminta koettiin olevan suuressa roolissa jokaisessa lapsiryhmässä. Mielipiteitä jakoi kuitenkin se, että tukeeko ”Lapsen silmin”-konsepti pedagogiikkaa.

”Mä en oikeen rinnasta niitä toisiinsa. Mun mielestä, mikä mulla nyt ekana tulee mieleen, se antaa ikään kuin armoa se ”lapsen silmin”-konsepti siihen pedagogiikkaan, et se pedagogiikka nimenomaan on niitä pieniä juttuja, jokaisen lapsen henkilökohtaisia juttuja ja semmoisia tavoitteita.”

Tutkimuksella haluttiin selvittää myös lastentarhanopettajien näkemystä siitä, millaisia eroja eri koulutustaustan omaavilla lastentarhanopettajilla on. Tämän tutkimuksen haastateltavat olivat kaikki sosionomitaustaisia lastentarhanopettajia ja samoin kaikki kyseisissä päiväkodeissa työskentelevät muut lastentarhanopettajat. Tästä johtuen vastaukset perustuivat aikaisempiin kokemuksiin ja lyhytaikaisiin yhteistyökokemuksiin. Yleinen käsitys haastateltavilla oli se, että yliopistotaustainen lastentarhanopettaja omaa enemmän pedagogisia taitoja ja välineitä toteuttaa pedagogiikkaa. Sosionomitaustaisen lastentarhanopettajan vahvuutena koettiin se, että heillä on usein laajempi käsitys koko perhedynamiikasta ja erilaisista elämäntilanteista, jotka saattavat vaikuttaa lapseen. He ikään kuin osaavat nähdä kokonaisuuden paremmin, kun taas yliopistotaustainen lastentarhanopettaja keskittyy enemmän menetelmiin ja tekee työtään teorian pohjalta.

”Mä ehkä sanoisin, että yliopiston käyneet ajattelee enemmän sitä pedagogiikkaa ja sosionomeilla on enemmän hallussa se perheitten kohtaaminen.”

Yksi lastentarhanopettaja pohti myös sitä, että eroja ei välttämättä ole niinkään koulutustaustalla vaan eroja on lastentarhanopettajilla koulutustaustasta riippumatta.

”Sosionomeistakin löytyy niitä, jotka on ollut jotenkin alusta asti tietoisia siitä, että ne menee päiväkotiin ja ne on imenyt tiedon itseensä päiväkotimaailmasta ja varhaiskasvatusmaailmasta ja jotenkin koko koulun ajan suunnannut siihen, että niistä tulee lastentarhanopettajia niin se tietotaito on ehkä eri kuin se, että sä oot ajatellu mennä esim. Kelaan ja oot jotenkin eksynyt päiväkotiin.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten pedagogiikka toteutuu käytännössä Providan (nyk. Touhula) päiväkodeissa. Lisäksi tutkittiin toteuttavatko pedagogiikkaa lastentarhanopettajat ja lastenhoitajat ja onko kasvatustieteen kandidaatin ja sosionomitaustaisen lastentarhanopettajan työotteessa eroja suhteessa pedagogiikkaan.

Tutkimukseen haastateltiin kuutta lastentarhanopettajaa ja näin ollen tutkimustuloksia ei voida laajasti yleistää. Tutkimuksen avulla saatiin kuitenkin tietoa siitä, miten pedagogiikka toteutuu käytännössä ja ketkä osallistuvat pedagogiikan suunnitteluun ja toteutukseen. Lastentarhanopettajien koulutustaustan eroavaisuuksista ei saatu kovin luotettavaa vastausta johtuen, siitä että kaikki haastateltavat olivat sosionomitaustan omaavia lastentarhanopettajia.

Tuloksista nousivat esiin seuraavat pääteemat: toiminta, pedagogiikka käytännössä, vanhempien ja lapsen osallistaminen ja lastentarhanopettajan pedagoginen taju.

Tuloksista ilmeni se, että pedagogiikka kulkee mukana päiväkodin kaikessa toiminnassa. Oli huomattavaa, että uusi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on otettu käyttöön antamaan raamit toiminnalle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) velvoittaa, että seuraavat laaja-alaisen osaamisen osa-alueet toteutuvat: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsensä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja viestintä teknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. Näistä koostuu laadukas pedagoginen toiminta. (Opetushallitus 2016, 22.)

Toimintaympäristöllä on suuri merkitys lapsen kasville ja kehitykselle. Turvallisessa toimintaympäristössä lapsi kehittyy, kasvaa ja oppii uusia taitoja. Toimintaympäristön tulisi olla turvallinen fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti, jotta lapsella on turvallista olla ryhmässä. (L19.1.1973/36.) Tulosten perusteella voidaan todeta, että Providan päiväkodeissa nämä asiat on otettu huomioon suunnittelussa ja toteutuksessa. Positiivisen ilmapiirin säilyttäminen lapsiryhmässä koet-

tiin myös tärkeäksi tekijäksi lapsen kasvulle ja kehitykselle. Tuloksissa painottui myös lapsen ikätaso, mikä tulisi huomioida toimintaympäristöä suunniteltaessa. Lisäksi sisä- ja ulkotilojen tulisi olla lapsen ikätason mukaisia, jotta kehitystä tapahtuu. Ikätason mukaiset leikkivälineet aktivoivat luonnostaan lapsen ikätasoiseen leikkiin. Tämä oli selkeästi huomioitu leikkivälineiden valinnassa. Lähiympäristön merkitys ja sen hyödyntäminen korostuivat etenkin isompien 3–5-vuotiaiden lasten ryhmissä.

Varhaiskasvatuslain ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteuttamista mitataan toiminnan arvioinnilla (Opetushallitus 2016, 60). Providan (nyk. Touhula) päiväkodissa toteutuu hyvin toiminnan suunnittelu ja arviointi. Jokaisella oli selkeä näkemys ja tieto, kuinka toimintaa suunnitellaan ja arvioidaan. Tuloksista ilmeni, että lastentarhanopettajat toivoisivat enemmän suunnittelu-aikaa, palaveriita tiimin kesken, jotta toiminta pysyy laadukkaana ja toiminnassa muistetaan huomioida tarpeeksi vahvasti pedagoginen taju. Lastentarhanopettajien mukaan toiminnan kehittäminen vaatisi lisäkoulutusta ja enemmän oman työskentelyn reflektointia sekä purkamista tiimissä ja kehityskeskusteluissa.

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää tehdä yhteistyötä vanhempien ja lasten kanssa, jotta lapsen yksilölliset tarpeet ja kehitys tulevat huomioiduksi (Opetushallitus 2016, 32). Sekä lapset että vanhemmat pyritään ottamaan mukaan toiminnan suunnitteluun. Varsinkin uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) myötä lasten ja vanhempien osallistamista on korostettu. Lapsia koettiin olevan helpompi ja luontevampi osallistaa suunnitteluun, kun taas vanhempien koettiin olevan passiivisempia. Tämä voisi johtua osittain vanhempien kiireestä ja kiinnostuksen puutteesta tai toisaalta tyytyväisyydestä jo olemassa olevaan toimintaan. Osittain myös tiedon puute, ja arkuus keskustella siitä, mitä varhaiskasvatuksen tulisi sisältää, saatetaan tulkita vanhempien passiivisuutena. Tulosten perusteella voidaankin päätellä, että yhteistyötä vanhempien kanssa tulisi korostaa entistä enemmän.

Lastentarhanopettajien mielestä yksilöllisten tarpeiden huomioiminen jää valitettavasti liian vähälle. Etenkin erityistuentarpeessa olevat ja maahanmuuttajataustai-

set lapset eivät välttämättä saa tarpeeksi yksilöllistä tukea. Tähän tarvittaisiin selkeästi enemmän aikaa ja pienempiä ryhmiä. Koska ryhmäkoot ovat lastentarhanopettajien mielestä liian suuria, toteutetaan toimintaa pienryhmissä. Pienryhmätoiminnalla pyritään huomioimaan lasten yksilöllisiä tarpeita paremmin. Samoihin ryhmiin pyritään laittamaan saman tyyppisen kehitystason omaavia lapsia, jotta ryhmä olisi mahdollisimman toimiva ja näin tapahtuisi enemmän oppimista. Vaikka vain joku lapsista tarvitsisi erityistä tukea, kuten viittomia tai kuvakortteja, pyritään niitä tuomaan koko ryhmän toimintaan.

Providan Lapsen silmin -konseptin peruspilareita ovat omahoitajuus, pienryhmissä työskentely ja sensitiivinen vuorovaikutus, jotka yhdessä muodostavat kokonaisuuden hyvän tunnesuhteen luomiselle päiväkodin aikuisten kanssa (Provida 2017 c). Lastentarhanopettajien mielestä Lapsen silmin – konsepti ei välttämättä nojautu pedagogiikkaan. Konsepti itsessään sisältää paljon tärkeitä varhaiskasvatuksen periaatteita, mutta ne eivät välttämättä tue pedagogiikkaa. Lapsen silmin – konseptissa esiin nostetut teemat jäävät hieman irralliseksi pedagogiikasta ja näin ollen teemojen tarkoitusperä hämärtyy. Tästä johtuen pedagoginen näkökulma saattaa jäädä taka-alalle ja keskitytään liikaa pienempiin irrallisiin asioihin.

Tutkimuksen perustella voidaan todeta, että uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaiset osa-alueet on huomioitu toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

8 POHDINTA

Tutkimusprosessin aikana Providan päiväkodit ovat siirtyneet Touhula päiväkodit omistukseen. Tutkimuksen aineisto kerättiin ennen omistajan vaihdosta. Tutkimuksessa mukana olleiden päiväkotien toiminta jatkuu ennallaan sekä henkilökunta pysyy samana, joten omistajavaihdos ei vaikuttanut tutkimukseen. Tutkimusta voidaan edelleen käyttää kehitysaineistona, koska pääpaino tutkimuksen sisällöllä on ollut Varhaiskasvatussuunnitelmaan perusteisiin perustuvalla pedagogiikalla ja varhaiskasvatuslain antamilla raameilla.

Haastattelujen perusteella jäi sellainen kuva, että pedagogiikkaa ei mielletä toimintaa ohjaavaksi tekijäksi, mutta se tulee automaattisesti mukana työskentelyssä. Koska pedagogiikka on hyvin laaja käsite, voi olla hankalaa mieltää koko toimintaa sen ympärille. On helpompaa tuoda pieniä palasia pedagogiikka toimintaan ja miettiä sitä pienemmissä asiayhteyksissä. Lisäksi jokaisella varhaiskasvattajalla on oma tyyliinsä toteuttaa pedagogiikka kasvatustilanteissa. Pedagogiikan toteutamiselle ei kuitenkaan ole määritetty vain yksiä raameja ja siksi sen sisältymistä toimintaan voi olla hankala arvioida. Johtuen jokaisen varhaiskasvattajan omista näkemyksistä ja teorian tiedon määrästä, on vaikea laittaa pedagogiikan toteutumista minkäänlaiseen arviointiasteikkoon onnistumisen mukaan. Arvioinnin tulkitseminen riippuu myös paljon tulkitsijasta. Tästä johtuen on erityisen tärkeää, että tiimille jää aikaa pohtia ja arvioida toimintaansa. Lastentarhanopettajalle jää ehkä liian suuri vastuu huolehtia pedagogiikan toteutumisesta, koska hän ei voi olla läsnä jokaisessa kasvatustilanteessa. Pedagogiikan tietämystä tulisi olla jokaisella varhaiskasvattajalla riittävästi. Providan lastentarhanopettajien vastausten perusteella jäi sellainen kuva, että heillä on hyvin yhtenäinen tapa toteuttaa varhaiskasvatusta. Tämä luo varmasti selkeyttä ja antaa varmuutta työskentelyyn. Tämä antaa myös vanhemmille luottavaisen kuvan toiminnasta.

Mielestämme sosionomikoulutus antaa hyvät valmiudet toimia lastentarhanopettajana. Varsinkin tämän päivän yhteiskunnassa, jossa eriarvoisuus on kasvamassa, tarvitaan laaja-alaista näkemystä ja tietoa varhaiskasvatuksessa. Ei riitä, että omaa kattavan pedagogisen teorian tiedon, vaan on osattava nähdä perheiden kokonaisti-

lanne ja miettiä, miten se vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen. Sosionomikoulutus antaa tähän hyvät valmiudet. Olemmekin huolissamme, että sosionomitaustaisen lastentarhanopettajan pätevyydestä käydään kiivasta keskustelua ja kelpoisuutta toimia lastentarhanopettajana ollaan jopa poistamassa. Tämä aiheuttaa meissä huolta varsinkin tämän tutkimuksen tulosten myötä esiin tulleilla vastauksilla. Mikäli tämä kelpoisuus poistettaisiin sosionomeilta, olisi se epäsuora viittaus siihen, että esimerkiksi tämän tutkimuksen kolme Providan (nyk. Touhula) päiväkotia eivät toimisi tarpeeksi ammattitaitoisten varhaiskasvattajien voimin. Kuitenkin haastattelun tulokset kertovat toiminnan toimivuudesta ja laadukkaasta varhaiskasvatuksesta.

Saimme opinnäytetyöaiheemme ohjaavalta opettajalta. Aihe kuulosti mielenkiintoiselta ja päätimme tarttua siihen. Lisäksi koimme, että aihe on hyvin ajankohtainen, koska uusi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet astui voimaan viime elokuussa 2016. Koimme, että tulevina lastentarhaopettajina pedagogiikan tunteminen ja soveltaminen toimintaan on edellytys hyvään ammattitaitoon. Aiheen saatuaamme aloimme työstää tutkimussuunnitelmaa. Sen jälkeen anoimme tutkimusluvan Providan (nyk. Touhula) päiväkodin johtajalta. Luvan saatuaamme sovimme haastatteluajat lastentarhanopettajien kanssa ja kävimme haastattelemassa. Sen jälkeen litteroimme haastattelut ja aloimme analysoida vastauksia. Vastauksista saimme selkeän kuvan tutkimuksen pääteemoista. Vastausten sisällön pohjalta täydensimme tutkimussuunnitelmassamme olleita teoriaosuuksia kattavaksi kokonaisuudeksi.

Opinnäytetyö on edennyt jouhevasti ja loogisesti. Työ on alusta asti tuntunut tulta ja olemme mielestämme sisäistäneet ja ymmärtäneet tutkimukseen liittyvän teorian. Opinnäytetyön tekemisessä on auttanut molempien kokemus varhaiskasvatuksesta eri näkökulmista. Näkökulmina ovat olleet työskentely päiväkodissa ja toisaalta taas vanhemman rooli kasvatuskumppanuudessa. Olemme tyytyväisiä, että aloitimme opinnäytetyön tekemisen hyvissä ajoin. Tämä on mahdollistanut sen, ettei opinnäytetyötä ole jouduttu tekemään kiireellä. Näin ollen sisältöä olemme voineet pohtia rauhassa ja reflektoida omia ajatuksia opinnäytetyön ohella. Tästä syystä olemme saaneet sellaisen kokemuksen, että opinnäytetyömme on

kehittänyt meidän ajattelua varhaiskasvatuksesta, eikä se ole jäänyt vain loppu-työksi. Olemme oppineet myös näkemään asioita kriittisesti sekä löytäneet kehitysideoita.

Tutkimustulosten luotettavuutta voitaisiin parantaa esimerkiksi lisäämällä haastattelujen rinnalle havainnoimisen. Näin saataisiin kattavampi näkemys toiminnan toteutuksesta, eivätkä tulokset jäisi vain lastentarhanopettajien omien sanojen varaan. Mielenkiintoista olisi nähdä tutkimus, jossa vastaajan roolissa olisivatkin lapset ja/tai vanhemmat. Näin voitaisiin selvittää, onko varhaiskasvatus laadukasta sekä työntekijöiden, että lasten ja vanhempien mielestä.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Juva. Bookwell Oy.

Ahonen, M. & Kärkkäinen, S. 2001. Kaksi tietä lastentarhanopettajaksi. Kasvatustieteen Pro-gradu-tutkielma. Varhaiskasvatuksen laitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 9.8.2017. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18167/marahone.pdf?s>

Blenkin, G. & Whitehead, M. 1996. Creating a Context for Development. Teoksessa Blenkin, G. & Kelly A-V. (toim.) Early Childhood Education. A developmental curriculum. Lontoo: PCP.

Einarsdottir, J. & Gardarsdottir, B. 2008. Parental Participation. Learnig together in the early years – Exploring Relational Pedagogy, 196–216. Edited by Papatheodorou, T. & Moyles, J. New York. TJ International Ltd, Padstow, Cornwall.

Gyekye, M. & Nikkilä, P. 2015. Arviointiympyrä. Oppimisen mahdollisuudet näkyviin. 2.p. Vantaa. Pedatieto Oy.

Heikka, J., Kujala, E., Turja, L. & Fonsén, E. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja, 54-66. Toim. Hujala, E. & Turja, L. Juva. Bookwell Oy.

Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Juva. Bookwell Oy.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki. WSOY.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.-17.p. Porvoo. Bookwell Oy.

Hujala, E. & Fonsén, E. 2011. Varhaiskasvatuksen laadunarviointi ja pedagoginen kehittäminen. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja, 312-327. Toim. Hujala, E. & Turja, L. Juva. Bookwell Oy.

Hämäläinen, J. & Nivala, E. 2008. Kasvatustiede pedagogisen ihmistyön tiede. Suomi. UNIPress.

Hännikäinen, M. 2003. Varhaiskasvatus pienten lasten päiväkotiryhmissä: Hoitoa, kasvatusta vai opetusta? Teoksessa Varhaiskasvatuksen pedagogiikka, 30–52. Toim. Karila, K. & Lipponen, L. Tallinna. Tallina Raamatutrükikoda.

Jokinen, V. 2012. Lastentarhanopettajan pedagoginen vastuu lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien käsittämänä. Pro-gradu tutkielma. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Viitattu 7.8.2017. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/83648/gradu05970.pdf?sequence=1>

Jyväskylän yliopisto. 2017. Koulutustarjonta. Varhaiskasvatuksen (lastentarhanopettaja) kandidaatti- ja maisteriohjelma, kasvatustieteen kandidaatti ja maisteri (3v+2v). Viitattu 2.10.2017. <https://opiskelu.jyu.fi/fi/koulutustarjonta/1-2-246-562-17-690323528210>

Järvinen, M. & Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2013. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. 4.p. Helsinki. Kirjapaja.

Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki. Gaudeamus.

Kangas, J. 2016. Enhancing children's participation in early childhood education through the participatory pedagogy. Academic dissertation. Department of Teacher Education Faculty of Behavioral Science. University of Helsinki. Viitattu 21.9.2017. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/159547/enhancin.pdf?sequence=1>

Kaukonen, S. 2017. Päiväkodin johtaja. Henkilökohtainen sähköposti 26.9.2017. Viitattu 29.9.2017.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Bookwell Oy. Juva.

Korhonen, S-T. 2016. Kasvattajan sensitiivisyys vuorovaikutuksessa lapsen kanssa päiväkodin ohjatun toiminnan aikana. Varhaiskasvatustieteen kandidaattitutkielma. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 18.9.2017. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/49722/URN:NBN:fi:jyu-201605112495.pdf?sequence=1>

Kragh-Müller, G., Andersen, F. & Hvitved, L. 2012. Goda lärmiljöer för barn. Spain. Graficas Cemes S.L.

L19.1.1973/36. Varhaiskasvatustilaki. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 4.8.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

L29.4.2005/272. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuus vaatimuksista (kumottu). Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 23.4.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/2005/20050272>

L16.3.1973/239. Asetus lasten päivähoidosta. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 20.9.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Tampere. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Viitattu 4.8.2017. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Parrila, S. & Fonsén, E. 2016. Pedagogisen johtamisen prosessi. Teoksessa Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus, 59-90. Toim. Parrila, S. & Fonsén, E. Jyväskylä. PS-kustannus.

Provida 2017 a. Provida – Osana Elämää. Viitattu 4.8.2017. <http://www.provida.fi/Etusivu>

Provida 2017 b. Provida – Osana Elämää. Laatu. Laatumme tekijät. Viitattu 4.8.2017. <http://www.provida.fi/Laatu>

Provida 2017 c. Provida – Osana Elämää. Lapsen silmin. Viitattu 4.8.2017. <http://www.provida.fi/Lapsen-silmin>

Raittila, R. 2011. Ympäristö kasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja, 208-218. Toim. Hujala, E. & Turja, L. Juva. Bookwell Oy.

Saananen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006 a. Litterointi. KvaliMOTV-Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkosivujulkaisu. Viitattu 9.8.2017. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html

Saananen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006 b. Teemoittelu. KvaliMOTV-Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkosivujulkaisu. Viitattu 9.8.2017. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Steven Barnett, W. 2002. Early Childhood Education. School Reform Proposals: The Research Evidence. Greenwich. Printed in the United States of America. Viitattu 18.10.2017. https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=7vgnDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=early+childhood+education&ots=GwRliDwH70&sig=HmsrMriHxr_hi3Fx7hEb8KKCHic&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Sylva, K. 2010. Quality in early childhood settings. Work Early childhood matters, 70–91. Edited by. Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. & Taggart, B. New York. Reprinted.

TENK. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. Viitattu 25.9.2017. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vaasan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2017. Vaasa. Viitattu 14.8.2017. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-ylops-service/api/dokumentit/9452548>

LIITE 1

Haastattelu kysymykset

1. Mikä on toimintaympäristön merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle?
2. Miten tuokioiden suunnittelussa huomioidaan pedagogiset vaatimukset?
3. Miten pedagogiikka huomioidaan perushoitotilanteissa (pukeminen, ruokailu, lepo, wc-käynnit)?
4. Miten pedagogiikka huomioidaan lasten leikeissä?
5. Kuinka lasten omat toiveet tulevat esille toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa?
6. Kuinka vanhemmat otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun?
7. Osallistuvatko kaikki varhaiskasvattajat toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Miten?
8. Kuinka lapsen yksilölliset tarpeet (esim. ikä, erityistuentarpeet, lapsen temperamentti, monikulttuurisuus) otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa?
9. Onko lapsien omat vasut tarkoituksen mukaisia ja miten niissä ilmenneitä asioita huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa?
10. Mitä pedagogisella tajulla tarkoitetaan?
11. Minkälaisia toimintaeroja on eri koulutustaustan omaavilla lastentarhanopettajilla?
12. Millä keinoilla pedagogiikan toteutumista voitaisiin parantaa?
13. Miten "Lapsen silmin"-konsepti tukee pedagogisia tavoitteita?
14. Miten pedagogiikan toteutumista arvioidaan päiväkodissa?
15. Miten varhaiskasvattaja arvioi omaa pedagogista toimintaansa?

LIITE 2

Providan lastentarhanopettajille

Olemme Vaasan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja tulemme tekemään opinnäytetyön pedagogiikan toteutumisesta Providan päiväkodeissa. Haastattelun avulla pyrimme kartoittamaan, toteutuuko valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa asetetut pedagogiset tavoitteet käytännössä. Lisäksi selvitämme toteuttavatko pedagogiikkaa vain lastentarhanopettajat vai osallistuvatko lastenhoitajat ja muu henkilökunta toteutukseen. Selvitämme myös, onko lastentarhanopettajan koulutustaustalla vaikutusta pedagogiikan toteuttamiseen päiväkodissa.

Opinnäytetyön tarkoituksena on myös antaa ajankohtaista tietoa Providan henkilökunnalle pedagogiikan toteutumisesta. Toivomme, että opinnäytetyöstämme on hyötyä toiminnan tarkasteluun ja kehittämiseen.

Opinnäytetyömme keskeiset tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten pedagogiikka näkyy päiväkodin toiminnassa?
2. Ketkä pedagogiikkaa toteuttavat?
3. Miten kasvatustieteen kandidaatin ja sosionomitaustaisen lastentarhanopettajan työote eroaa suhteessa pedagogiikkaan?

Näiden kysymysten pohjalta tulemme haastattelemaan osan Providan lastentarhanopettajista. Toivomme mahdollisimman monen osallistuvan haastatteluun, jotta saamme kattavan kokonaiskuvan opinnäytetyöaiheestamme.

Opinnäytetyömme ohjaajana toimii:

Ulla Isosaari

Ystävällisin terveisin:

Mia Virkunen ja Petra Ketelä

Vaasan ammattikorkeakoulu